ВІСНИК
ПРОГРАМ ШКІЛЬНИХ ОБМІНІВ

12
2002

Матеріали конференцій	*2*
Громадянська освіта	*6, 17, 22*
Обмінюємося досвідом	*7, 19, 21*
Програми шкільного партнерства	*8, 10, 20*
Інформаційні технології в освіті	*12, 14*
Запрошуємо до співпраці	*15*
Відгуки учасників програм	*16, 23*

Наукові обміни і реформа освіти

Доповідь на конференції випускників Держдепартаменту США, 26 квітня 2002 р., м.Львів

(проф. Др.) Марта БОГАЧЕВСЬКА-ХОМ'ЯК,
директор Програм наукових обмінів
ім. Сен. Фулбрайта в Україні

Торік у Києві українські й американські науковці обговорювали спільні проблеми, що постають по обидва боки океану, — брак часу на власну працю, низька платня, низький рівень підготовки нового покоління студентів, списування. Кілька днів тому по CNN чую про катастрофічне зростання списування з Інтернету серед американських учнів середніх шкіл у моїй Вірджинії, яка славилась джентльменськими угодами серед учнів про чесність.

Хто і на кого має вплив? Зайве запитання, коли проблеми такі самі.

Та поки що американські науковці й журналісти розпочали чергове обговорення занепаду моралі й порядності у світі, створили Інтернет-компанію, яка перевіряє курсові роботи і, менш ніж за два дні, знаходить джерела плагіату. Американці практичні, адже той самий Інтернет, що допомагав списувати, прискорює доказ самого списування, щоб упевнено виявити винного. Учень втрачає рік і шанси опинитися в гарній школі. Я гадаю, що також втрачає шанс потрапити у програми наукових обмінів.

Мене просили висвітлити відношення програм наукового обміну до шкільної реформи. Неохоче беруся за обговорення своєї теми, бо сам термін "шкільна реформа" тягне за собою низку понять, пересудів, а в першу чергу, абсолютну впевненість більшості населення світу, що саме людина, яка зараз говорить з вами, має всі зразки правильного розв'язання проблем і може накреслити способи реалізації ідеальної освітньої системи. Бо у справі освіти й того, що треба знати і як її здобути, кожен відчуває себе фахівцем. А вже щодо доктрин освіти, щодо предметів та впливів — тут уже немає меж у впевненості стосовно правильності своїх поглядів!! У доповіді перед Польською Радою Підприємців 14 березня 2002 року, розмірковуючи, чи феномен масової культури загрожує польській нації, Чеслав Мілош зауважив, що всі ідеї, коли стають популярними, вульгаризуються, набувають карикатурних рис. ("O tozsamosci", Newsweek Polska, 30.03.2002, p.103). Намагаючись узагальнити наше бачення повсякденних, але заразом складних явищ, ми спрощуємо їх. Це стосується:

- привчання дітей до громадського життя,
- включення етичних основ у школах, не порушуючи особистих релігійних поглядів усіх дітей,
- спрощене ставлення до сексу.

Отже, проблема освіти полягає в тому, як допомогти дитині усвідомити існування та переваги абсолютних цінностей, не зводячи їх до абстракцій, карикатур чи до голослів'я. У замкнутому суспільстві позитивний вплив легший, бо оточення більш-менш сприймає ті самі цінності, і дитина не мусить відразу відділяти абстрактне поняття від повсякденного життя. Але навіть у найбільш стерильній системі абсолютно замкнутого суспільства немає. Засоби масової інформації, від кобзарів до Інтернету, знищили навіть саму можливість замкнутості. Перефразовуючи львівського маестро — маємо глобалізацію і нічим не можемо цьому зарадити.

Поняття, які ми вживаємо, та термінологія, яка нам дана для окреслення наших поглядів, не стійкі, вони мінливі й неточні, вони не мають абсолютної вартості. Я вживаю слово в одному розумінні, а мій співрозмовник надає йому свого значення, навіть коли ми обидва вважаємо, що підґрунтя нашого розуміння цих слів однакове. Тобто мій дискурс, моє намагання поділитися з вами своїми думками проходить через дві призми — мого вміння передати власну думку і вашого сприйняття тієї думки. Особливо незручно мені говорити про школу, культуру, обміни зі США тепер, коли щоразу частіше чую побоювання, мовляв, Америка хоче підкорити, як економічно, так і культурно, зробити своїми колоніями весь Схід, а особливо Україну.

Головною причиною мого небажання починати згадану тему є те, що шпальти газет та журналів, не кажучи вже про книжки та конференції,

рясніють спорідненими темами. На торішній дискусії про реформу освіти в Україні намагались сформулювати цілісну концепцію освіти в Україні, тобто намагалися звести до одного документа не тільки погляди на те, як має практично виглядати освітня система в Україні, але й які мають бути духовні якості осіб, що отримують цю освіту, і що треба зробити освітянам, щоб досягти цієї мети. Перед вами наяву стояло те завдання, яке звичайно лежить майже у підсвідомості викладача і рідко озвучується, а саме: як треба поєднати освіту з вихованням і з уведенням дитини у громадське суспільство? Кожен з нас, так чи інакше, займається цією справою, але жоден з нас не може легко пояснити, як ми це робимо.

Це, до речі, й була головна тема дискусій про те, якою була система освіти в Царській Росії, коли та держава, за допомогою українських та німецьких науковців, перетворювалась із середньовічної Московії на модерну Російську Імперію. (Свідомо вживаю термін "перетворювалась", а не "перетворилась", бо модерною Російська Імперія так і не зуміла стати, залишившись у тенетах тієї чи іншої ідеології). Дискусії точились "у центрі", а в той час відносно добре розвинені (як на XVII і XVIII століття) школи в Україні ліквідувались, бо вони не входили до нової системи. Проблему освіти в Росії так і не вирішили, хоча ніколи не припиняли шукати розв'язання. Реформу освіти держава проводила, а інтелігенція дискутувала до самого розпаду Імперії.

До деякої міри, поняття, які згодом стали майже характерними для обговорення російської історії, з'явилися через намагання знайти баланс між тим, що вчити, як учити і яку людину виховувати. Додайте до цієї літератури томи наукових та популярних праць упродовж століть на ці теми, і скажемо разом із Гете: "Звусь магістром, звусь навіть доктором, роками вже воджу студентів за ніс... і знаю тільки — що ми нічого дізнатися не зуміємо".

Постійно проходять дискусії на освітні теми, такі ж як і у цілому світі, особливо про те, які якості система має плекати. У них беруть участь як фахівці, так і пересічні громадяни. Але не всі держави вважають себе головними арбітрами якості освіти та одинокими подавцями освіти. Так званий західний стиль шкільного навчання, особливо в Америці, розвивався незалежно, а то і всупереч інтересам держав. Владні структури держави та церкви розуміли силу знання та освіти і тому намагались, так чи інакше, формувати мету освіти. У свою чергу, поодинокі мислителі та представники інших прошарків населення виробляли свої погляди на ці теми на противагу, а то і всупереч прийнятим поглядам.

Не мені говорити вам про перебіг цих перипетій: від грецького Ментора до сучасних критиків Дюї чи Монтессорі. Переплетено в дискусії ще й моральне та національне виховання. Кожна держава зацікавлена у продукуванні добре освічених, психічно стійких та високоморальних громадян. Але не кожна держава вважає, що це винятково державний обов'язок, що саме державна система освіти зможе забезпечити досягнення цієї мети.

Моє свідоме дитинство проходило в США, коли державна, тобто стейтова шкільна система соціалізувала різношерсту еміграційну масу великих міст і намагалася створити образ американського громадянина. На відміну від, скажімо, Німеччини, що, не будучи державою і нацією, шукала себе, шукала свої "ідеї", Сполучені Штати не розвинули поняття американської ідеї як такої. Натомість, побудувавши державу, прийнявши конституцію, вигравши війну з Англією, зайнялися своїм благополуччям, результат чого всім видно. Правда, була жменя американської інтелігенції, яка займалась як не шуканням "американської ідеї", то суттю трансцендентального буття. На відміну від східноєвропейської, а особливо російської інтелігенції, ніхто не забороняв американцям писати та друкувати свої роздуми, подекуди навіть крамольні, і в результаті американські трансценденталісти не завоювали собі популярності серед молодого загалу. Не було у них того фрі сону політичної опозиції, що так притягує молодь у цілому світі, тому що в США не придушували інтелігенції та її різношерстих ідей, які, не здобувши великої популярності, так і залишилися на маргінесах журналів, кав'ярень і деяких релігійних видань.

Так, замість американської ідеї, США витворили "американський спосіб" життя. Розумій його, як хочеш. Але школа, навіть приватна католицька, в якій два предмети, релігія та українська література, викладалися українською мовою, вимагала від дитини теоретичного та практичного знання виборів, проведення засідань, запису протоколів, організації заходів придбання коштів на шкільну поїздку чи на пікнік та організацію вистав. Ще треба було знаходити книжки для даного курсу. А на кінець року треба було помити всі парти. І всі ми, американці, що приїжджали, проходили тут цю практичну школу — наш "американський спосіб" життя з українською закваскою.

"Американський спосіб" життя витворив певний прагматизм, багатогранність освітніх систем і якесь, навіть дещо наївне, відкрите сприймання інших культур і різних шкал вартості. Критики кажуть, що це призвело до браку єдності в державі. Інші вимагають стандартизації базових знань. Але кожен намір створити систему чи документ, який зміг би підбити підсумки, не досягає

мети. Кілька років тому Др. Лін Чейні, як директор Американського Державного Фонду сприяння гуманітарним наукам (до речі, створеного 1967 року), замовила науковцям, щоб ті виробили серію базових знань з історії. Дискусія з поданого проекту стала скандальною. Ламали списи над оцінкою кожної події, кожної особистості, та так і не закінчили. Прийнятого тексту немає, і студент виробляє свою власну думку (або, можливо, вгадує). Надалі в нас є стандартизовані тести, але немає стандартизованої освіти. Тести мають певне значення для підготовки. А ще вони важливі, коли школа приймає студентів. Але порядна школа не задовольняється лише висновками тестів, а вимагає більшого: щоби щось відрізняло кандидата від інших. Ми сприймаємо систему, як моду, бо нам треба трохи пристосуватись.

У результаті серед широкого загалу посилилось переконання, що на цих засадах проблеми освіти, національної свідомості, моралі, порядності набирають вартості тільки тоді, коли вони діють. Тобто, як абстракції, їх можна описати тільки дуже загально; сила їх у тому, як їх сприймають і використовують у громаді. Не кажи мені, хто ти є, а що ти можеш зробити, — це ідеал "американського способу" життя.

Можливо, підсвідомо, моє американське дитинство з його українськими безкінечними дискусіями, чому і хто програв Україну, і який саме менталітет її населення, і яка в тому роль мас та еліти, наштовхнуло мене на вивчення "Русской идеи". І саме "русской", бо в ній знаходимо згущення намірів втілити в слова всі невловимі характеристики того, ким хтось хотів би бути чи думає, що є. Про "русскую идею" пролилось найбільше чорнила, коли сама Росія, на зламі IX і XX століть, все ж перетворювалась у щось інше, у якийсь демократичний відкритий неправославний Союз. Російська інтелігенція, яка практично ніколи глибоко не знала Росії, тільки-но повністю розвинула на Заході свої філософські роздуми про унікальність "русской души", її духовності, корінного зв'язку із православ'ям (але з тим, що в шорах церкви), її інтегрованого зв'язку з усією природою, органічного відчуття живої природи, а не схоластичного правосуддя. Ікона майже нерукотворна, але яка ж інтелектуально принадна! Наскільки вона реальна, показала кривава історія СРСР.

У той час "русская идея" спрацювала, як і до того часу, руками "нерусских" маніпуляторів ідеї, не на користь населення чи й самого ідеалу, але для величі держави. І сьогодні популярний російський тележурналіст просто визнає за нормальне й самозрозуміле, що сучасна Росія — "православная страна", забуваючи або підсвідомо нехтуючи своїм єврейським походженням і американським вихованням. Святая Русь! А що з твоїми сагами, татарами, євангелістами, католиками, буддистами? А що з твоїми людьми? Золотий відблиск ікони зачаровує, філософське підґрунтя ідеї манить своїми інтелектуальними стрибками. Затьмарюється розуміння реальної Росії, її можливостей, її потреб. Розбивається демократичний лібералізм об марево видуманих (невидуманих) картин "особенной стати России, в которую надо только верить".

У філософії ідея має дати нам можливість побачити глибшу суть об'єкта, ніж тільки те, що видиме і до чого можна доторкнутися. Ідея може бути зображена словом, але, насправді, вона зображена в індивідуальному розумінні; може бути колективною, "закодованою", тобто якось переданою у генетичній пам'яті людини, але, щоб справді спрацювати, ідея мусить спрацювати в індивідуумі. Головною небезпекою таких ідей є те, що вони застосовуються для маніпуляції, начерків, використання для добра, для зла або просто для зиску чи забави. Бо ніхто не хоче жити просто так, нам потрібен сенс життя, щоб ми могли якось сприймати неминучу смерть.

Навіть щоб зупинитись на цих питаннях, нам потрібен розум, мова, по можливості якесь спілкування, щоб принаймні почути власні думки, і спокій. Людство давно вже придумало спосіб передавати думки померлих за допомогою освіти.

Народи, які були або під загрозою чужих культур, або під тиском державного апарату, що намагався сповідувати тільки свій шлях до істини, були змушені утворити групу публічно заангажованих осіб, які намагались не стільки чинити опір державі, скільки боронити можливість альтернативи будь-якій системі, альтернативи концепції "однієї великої держави". Їх також називаємо інтелігенцією, хоч їхні зацікавлення часто суто практичні, а не філософські. Не будемо аналізувати східноєвропейське поняття інтелігенції, але пам'ятаймо, що вона існує досі. На відміну від американських "популярних мислителів", що придумують якийсь практичний гачок до своїх поглядів (а як же по-іншому вловити читача?), східноєвропейська інтелігенція вбирає свої практичні ідеї у концептуальні шори.

Для більшості американців, навіть академіків, одначе, поняття інтелігенції абсолютно чуже так само, як чуже відчуття потреби проштовхувати чи відстоювати існування свого розуміння американської культури. Зрештою, американці випередили сучасний світ у втраті історичної пам'яті. Однак, на відміну від колоніальних народів, у котрих незнання власної історії посилило і продовжує посилювати підсвідоме відчуття меншої вартості vis a vis домінантного народу, в американців історичність посилює принаймні поверхове зацікавлення іншими культурами.

У "Дзеркалі тижня" за 6 квітня 2002 року Василь Яцков б'є на сполох, що Захід змушує Україну стати другорядною колонією Європи, бо не сприяє активному розвиткові науки. У той же час автор правильно зауважує про збільшення кількості наукових ступенів в Україні без того,

щоб збільшувався правдивий науковий доробок країни. Не знаю, чи Європейський Союз справді став наступником Третього Рейху в планах перетворення України на постачальника збіжжя. Це якесь неправдоподібне припущення. Але аргументи Василя Яцкова щодо непропорційного росту вищих наукових ступенів у сучасній Україні переконливі. Щодо рівня вищої освіти в Україні — я тут гість, а гості господарів не критикують, особливо, якщо бажають побути довше у гостинній хаті. Одне можу сказати: в Україні звертають більше уваги на титули та чини, ніж навіть у Західній Європі. З огляду на титули та наявні докази вищої освіти, США не є європейською державою. У нас існує навіть приказка: талончик і докторат є — можна користуватись метро. Правда, в Америці багато несправжніх докторів, багато титулів, що не мають ніякої вартості, безліч академій і сонми пусто-хвалебних публікацій, що перераховують досягнення визначних осіб. Але з ними ніхто не рахується, як із змістом телефонної книжки. Приймаючи вас на будь-яку роботу, я хочу знати, що ви вмієте, а не скільки у вас формальних титулів.

Головним здобутком американського досвіду є, за словами Гете: "І знаю, що ми нічого знати не зуміємо". Тільки більшість американців не виявляє великого бажання входити в філософські міркування з цього приводу. Американці, як і стародавні греки, просто продовжують науковий досвід. Наразі в тому і перевага американської науки. Та коли вона пошкарубне у пошуках титулів, у виконанні всевладних постулатів, у намаганні знайти один спільний знаменник, у сліпій вірі у вищість власної шкільної освіти, у тупому повторенні навіть найбільш витонченої мудрості; а ще коли у її школах поширяться списування — тоді Америка втратить свою силу!

Емілі Балч, подорожуючи галицькими селами в 1930-х роках, зауважила, що в хатах, де хтось із сім'ї побував за кордоном, зазвичай залишали відкриту кватирку на ніч, тоді як вікна навколо були наглухо закриті. Побут поза рідним домом — свого роду відчинена кватирка до когось іншого.

У 1970-х роках один мій знайомий, колега, професор із Німеччини нарікав, що про США неможливо написати такої популярної книги, як тоді американці писали про Радянський Союз чи про Росію після свого, навіть короткого, перебування там. США, мовляв, змінюється з року в рік, і, до часу виходу книги, спостереження мають виключно історичну вартість. Те саме можна сказати про сучасну Україну, вона динамічна і тим цікава.

Програми наукового обміну для США — це вікна у світ для студентів та науковців. Вони спрацьовують по обидва боки: для нас і для вас. Кожен американець розповідатиме про свої переживання в Україні низці колег, для котрих Україна — terra incognita. Живучи в Україні, американці випробовують себе і способи власної діяльності. Чи хтось поцікавиться їхнім досвідом, залежить від їхнього бажання та вміння ним поділитись. А який цей досвід, залежить від вас, українців, і від того суспільства, куди ми, американці, приїжджаємо.

Ми, американці, бачимо в Україні тільки варіант тих самих проблем в освіті, що стоять перед освітою і в США.

Це такі проблеми:

1. Фінансування.
2. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти.
3. Баланс між наукою та потребами ринку.
4. Соціалізація учнів, тобто перетворення їх на самостійних продуктивних громадян країни, без порушення розвитку особистості та втрати почуття єдності держави.

США повсякчас намагається розглядати всі ці справи, пов'язані з освітою, але офіційно ніхто не наважується "розв'язувати" ці питання. Наука є наукою, тому що безперестанку ставить перед собою як не нові, так ці самі питання. Коли питання розв'язані, немає потреби в науці.

Наявний доказ того, що проблеми перед нами, Україною і США, однакові — це, мабуть, найцінніший досвід останніх десяти років прямих наукових контактів України зі США. Виграють обидві сторони, співпрацюючи між собою на власну користь. І знаючи, що розв'язання усіх питань ніколи, дай Боже, не буде.

Перед вами, як і перед нами, навіки залишиться одна-однісінька мета: щоб шлях до науки був відкритий усім і щоб підхід до науки не був однобічним.

Бути активним у громаді

Олександр ВОЙТЕНКО,
випускник програми PiE 2000,
тренер Всеукраїнської асоціації "Нова Доба",
вчитель історії та права Гадяцького НВК № 1

Відомо, що громадянське суспільство — це спільнота громадян, які знають свої права, вміють їх реалізувати та захистити і, головне, не просто відчувають, а виконують свої обов'язки перед державою та суспільством. На розбудову громадянського суспільства у багатьох народів пішли століття: від плекання демократії та формування громадянської свідомості до творення системи правової держави та виховання активного громадянина.

Розвиток демократії в Україні, зміни в суспільстві потягли за собою трансформацію громадської свідомості: старі ідеали перестали працювати, для нових, як виявилося, не достатньо підгрунтя. Ті, хто переймається проблемою громадянського виховання та громадянської освіти усвідомлюють, що цей процес — тривалий, а значить і не може бути пущений на самоплив. Про необхідність педагогічної системи в цій сфері свідчить і досвід тих країн, які мають певні досягнення у становленні громадянського суспільства.

Громадянська освіта в нашій державі лише робить перші кроки, про систему її — говорити зарано. Проте не працювати над її створенням не можна. В тій чи іншій формі її елементи уже окреслюються: пройшов пілотування й отримав схвальні відгуки вчителів та учнів курс "Ми — громадяни України" (ред. О.Пометун), кілька років успішно проходять суспільна акція школярів "Громадянин" та історичні конкурси, які проводяться Всеукраїнською асоціацією вчителів історії та громадських дисциплін "Нова Доба" (президент — П.Вербицька). До речі, цією організацією проведено десятки семінарів та тренінгів з підготовки вчителів до роботи в царині громадянської освіти та виховання, з'являються нові підручники, посібники, методичні матеріали для вчителів. Та найголовніше, що громадянська освіта стала одним із наріжних каменів у державній політиці в системі освіти. Прийнято Концепцію громадянської освіти, органи влади на державному рівні надають підтримку громадським ініціативам педагогічних асоціацій, товариств, безпосередньо беруть участь у їхніх заходах та роботі, сприяють міжнародним обмінам між фахівцями.

У травні цього року на запрошення консорціуму DEEP (Democracy Education Exchange Program) у США працювала група спеціалістів з України, яка мала на меті, вивчаючи досвід Сполучених Штатів, обмінюючись думками з колегами з Вірменії, Естонії та Литви, підготувати до пілотування новий проект у громадянській освіті. Склад команди був невеликим — спеціаліст Міністерства освіти Р.Євтушенко, професор АПН України О.Пометун, президент "Нової Доби" П.Вербицька, проректор Академії праці та соціальних відносин Н.Морзе, директор "Сучасної школи" Н.Дементієвська, директор організації "Інтелект" Н.Кравченко, вчителі-практики В.Корольов та О.Войтенко. Створенню нового проекту допомогла і насичена програма перебування у Вашингтоні. Недержавними організаціями "Street Law" та "Close Up" було проведено ряд семінарів, тренінгів, круглих столів, зустрічей зі спеціалістами з питань громадянської освіти та виховання. Учасники мали змогу відвідати Сенат та Верховний суд, прослухати лекції в Мерілендському університеті та університеті Дж. Вашингтона, бути присутніми на навчальних заняттях для учнів, що проходили в суді вищої інстанції та на вулицях столиці, на уроках у "школі без стін", безпосередньо побачити, як готуються і проводяться уроки, побудовані на інтерактивності та якісно нових підходах до навчання.

Учні США, з якими ми зустрічалися, з захопленням і гордістю розповідали про те, як вони займаються волонтерством: прибирають вулиці, проводять правороз'яснювальну роботу серед однолітків, вирішують нагальні шкільні проблеми, збирають кошти на благодійні акції. Їхні вчителі підтверджують, що така участь у житті громади позитивно впливає на формування свідомості їхніх вихованців як зрілих та відповідальних членів спільноти.

У процесі роботи над новим проектом з'явилася впевненість, що сьогодні наші учні потребують не лише знань, а чи не в першу чергу вмінь та навичок громадянської активності. Ми потребуємо активного члена суспільства, а його не можна виховати лише в класі. Тому ідеєю проекту стала розробка матеріалів щодо залучення школярів до соціальної активності. Навчити учнів соціальному проектуванню, громадянській активності, як бути корисним громаді — це має бути невід'ємною складовою системи громадянської освіти. Планується розробити методичні рекомендації для вчителів та учнів з цих питань та апробувати ці рекомендації уже в цьому році, запросивши на навчання представників шкіл України.

Ми маємо зрозуміти, що громадянське суспільство — це система, що базується на свідомості громадян, на розумінні своєї ролі у громаді, на готовності співпрацювати для власного і загального блага.

Запровадження американських методів інтерактивного навчання в середніх школах України в системі громадянської освіти

Валентина САВЕРСЬКА-ЛИХОШВА,
випускниця програми РіЕ, вчитель СШ № 2,
м. Варва, Чернігівська обл.

Перебуваючи на стажуванні у школах США, я відразу помітила, що там повсюди запроваджуються активні методи навчання, тобто такі, які спрямовані на розвиток творчої особистості учня, формуючи його світогляд, власне бачення й оцінку подій. Усі ці методи спонукають школярів до своєрідних думок і висновків, уміння шукати і знаходити індивідуальні шляхи розв'язання проблем, активно готують американських дітей до самостійного життя. Щоправда, останнім часом, і це відрадно, у вітчизняній методичній літературі з'являються й активно пропагуються інтерактивні методи навчання школярів, викликаючи схвалення вчительського загалу, проте у практичній роботі (я переконуюсь у цьому як завуч) вони, на жаль, ще не здобули широкого застосування.

Як відомо, вітчизняні шкільні програми передбачають, перш за все, формування в наших учнів міцних знань, умінь і навичок. Безперечно, система знань має пріоритетне значення, і цього ніхто не заперечить. Але, спостерігаючи за шкільним життям у Штатах, я приходжу до висновку, що американська система освіти спирається на поєднання знань, умінь і навичок. Це напевне тому, що в сучасному світі знання постійно оновлюються. Отже, чи не важливіше прищепити стабільні вміння та навички самостійно здобувати знання протягом усього життя? Іншими словами, американська школа повністю перейшла на засади підготовки школярів до самостійного життя. Цьому сприяє запроваджена повсюди система громадянської освіти. Центр громадянської освіти США розробив, а Міністерство освіти країни схвалило "Національні стандарти громадянських прав і держави". Національні стандарти — це свого роду підготовка школярів до громадянської поведінки, подальшого навчання і продуктивної праці на благо держави, відданість основним принципам та цінностям американської демократії. Цим обгрунтовується громадянське покликання школи. Адже американці вважають, що офіційна освіта повинна давати загальне розуміння суспільного розвитку, а громадянська — конкретне застосування теоретичних знань у практичному житті та поведінці молодих людей.

Отож, вітчизняні науковці, розуміючи важливість цього питання для майбутнього України, також намагаються сформувати систему громадянської освіти і ведуть роботи над створенням такого підручника.

Пропонований мною урок правознавства передбачає застосування інтерактивних методів навчання, які складають основні підвалини американської методології.

Перш за все, хочу відзначити дуже поширений у США "захист проектів". Підготовка учнівських рефератів широко практикується і в школах України, але робота наших учнів зводиться, в основному, до переписування з одного чи кількох джерел і читання у класі. Американські ж школярі обов'язково використовують дані з Інтернету, довідкову літературу, а сам захист проекту перетворюється у своєрідне шоу, до якого весь клас готується протягом певного часу. Після виступу "оратора" з даної проблеми виступають опоненти, підготувавши йому "пересічний вогонь", витримати який зможе лише той, хто фундаментально підготувався. Цей простий метод викликає цікавість та розвиває пізнавальні можливості школярів, спонукає їх до вивчення даного предмета.

Метод дилеми також застосовується в американських школах. Років п'ятнадцять тому у нас популяризувався метод проблемного навчання, схожий на американський. Суть дилемного навчання зводиться до того, що в будь-якій навчальній темі, особливо гуманітарного циклу, можна знайти кілька проблем і раціональних шляхів їхнього розв'язання. Вітчизняна педагогічна методологія орієнтується більше на те, щоб учитель узагальнював різноплановість думок і напрямків, проте американські колеги зорієнтовані на різнобічне висвітлення проблеми і (акцентую на цьому вашу увагу) власне її бачення.

Домінуюче місце в презентації певної теми займає створення "портфоліо". Вчителі з Чернігівської та Сумської областей, які проходили стажування в США у жовтні-листопаді 2001 року, презентуючи у Вашингтоні власний проект "Що таке демократія?", також накопичували інформаційне портфоліо, тобто інтенсивно збирали різнобічну інформацію з даної теми. Ця робота передбачає два напрямки: виготовлення посібників та збирання науково-популярної інформації з конкретного питання.

Пріоритетним напрямом навчання у школах США є самостійна пошукова робота учнів, спрямована на підготовку семінарів чи презентацію проектів. Суть її полягає у тому, що вчитель лише виконує роль диригента. Він націлює старшокласників, дає орієнтовні запитання, стежить за підбором інформації, визначає ступінь готовності учнів до публічних виступів. Поширеними в американській практиці є "сократівські" семінари. Лише розібравшись у суті проблеми, учні можуть витримати критичні запитання вчителя. Педагог не виправляє учнів, не нав'язує їм своєї точки зору, а лише стежить, щоб вони не відхилялись від теми, і влучними запитаннями підводить їх до власних висновків.

Багато уроків американські діти та їхні наставники присвячують діловим та рольовим іграм. Активно працюють і в робочих групах, так званих "ворк шопах", які передбачають групову (командну) роботу. Акумулювавши найцікавіші думки команди, один із учасників презентує певну ідею або шляхи вирішення проблеми.

Але найбільш вдалим, як на мене, є метод "мозкової атаки", під час якого ерудити, кожен індивідуально, пропонують безліч варіантів вирішення, з яких "спеціалісти-експерти" виділяють найраціональніші. Професор С. Шехтер із Вашингтона, аналізуючи вищеназваний метод, наголошував нам у своїх вашингтонських лекціях, що цей метод має нині найширше застосування в ділових колах світу, і йому належить перспектива. І це закономірно, адже з кількох раціональних шляхів можна вибрати найвлучніший, досягнувши цим успіху.

Отже, осмисливши побачене й почуте під час стажування в США, я приходжу до висновку, що українським педагогам слід активніше орієнтуватись саме на розвиток пізнавальних можливостей учнів, використовуючи їхній творчий потенціал для формування умінь і навичок самостійної пізнавальної роботи.

Американських школярів з Омаги та Де-Мойна приймали у партнерських громадах Артемівська та Черкас

Людмила ДУДНИК,
координатор спеціальних проектів,
Програма партнерства громад, Фундація "Україна—США"

Виходячи із принципу "Будувати мир і добробут шляхом поширення демократичних цінностей", Фундація Україна-США, яка працює в Україні понад 10 років, через свою Програму партнерства громад, що фінансується Агентством США з Міжнародного Розвитку, заохочує українські та американські міста-партнери подаватися на гранти до міжнародних організацій та допомагає їм у цьому. Така співпраця спрямована не тільки на підсилення впливу цієї програми на громади міст обох країн, але і на розвиток партнерських взаємин між цими місцевими громадами в різних секторах через залучення додаткових ресурсів.

Фундація "Україна-США" надзвичайно горда з того, що представники партнерських пар українсько-американської Програми партнерства громад, а саме Артемівськ (Донецька обл.) — Омага (штат Небраска), а також Черкаси — Де-Мойн (штат Айова) виграли гранти в 2001 році і стали учасниками Програми партнерства середніх шкіл, що фінансується з коштів Державного департаменту США і координується в Україні Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Після подій 11 вересня 2001 р. в США ми дуже переживали, чи відбудуться візити українських школярів та освітян з наших партнерських міст Артемівська та Черкас, що були заплановані на жовтень-листопад 2001 року. Але, незважаючи на всілякі пересторогі, 20 учнів та 6 вчителів артемівських шкіл № 11 і № 12, а також 12 учнів та 6 учителів черкаських шкіл № 17 і № 27 поїхали в Небраску та Айову. (Про враження від перебування цих двох українських груп див. http://visnyk.iatp.orgua/v10/Visnyk_10.htm, а також у бюлетені Програми партнерства громад "Партнери" (www.usukraine.org/cpp/, далі натисніть Publications, далі — Partners Newsletter, число 1 (42) січень 2002 р). Американські ж школярі приїхали до своїх українських друзів з візитами-відповідями навесні 2002 р.

Так, три тижні березня 2002 року, які 12 учнів та 5 учителів із двох шкіл Сентал Кемпус та Урбандейл з Де-Мойна провели у Черкасах, запам'ятаються їм назавжди. Проект співпраці партнерських шкіл Де-Мойна та Черкас передбачав спільні дослідження якості питної води. Цю тему було обрано не випадково, адже при розробці плану стратегічного розвитку міста черкаським Комітетом дій у співпраці з американськими експертами, що проводилась у рамках Програми партнерства громад, цю проблему було визнано пріоритетною. Операція "Чиста вода" пройшла в Черкасах із широким залученням громади, яка стала відстоювати інтереси водоканалу перед міською владою (про це докладно писали "Партнери"). Своє слово щодо поліпшення якості води для черкащан змогли сказати як юні мешканці цього центральноукраїнського міста, так і їхні однолітки з Де-Мойна. Наукова частина Програми партнерства шкіл Черкас та Де-Мойна включала проведення біологічних і хімічних експериментів водоймищ. І цього разу учні партнерських шкіл брали проби води з Дніпра та р. Вільшанки, працювали в природних умовах, спілкувалися з представниками міського водоканалу, спільно розробляли програму дій. Додайте до цього відвідування де-мойнськими дітьми занять в українських школах, спілкування зі "старими" (тобто тими українцями, хто відвідував Де-Мойн під час першого візиту за цією програмою) і новими українськими друзями, перебування в черкаських сім'ях, а також навчальні поїздки до Києва, Канева, Чигирина та Корсунь-Шевченківського, і ви зрозумієте, скільки нових вражень отримали школярі Де-Мойна під час перебування в Україні (див. www.usukraine.org/cpp/, далі натисніть Publications, далі — Partners Newsletter, число 3 (44) квітень 2002 р).

Артемівська громада приймала дорогих гостей із міста-партнера Омаги в квітні цього року. До складу делегації входило 10 учнів та 4 вчителів із шкіл Нортвест та Бенсона. Очолювала делегацію людина, яку добре знають артемівці, адже Джон Джанетта, помічник віце-президента Департаменту освітянських ініціатив

Інституту Менеджменту Прикладної Інформатики, неодноразово приїздив до Артемівська як координатор Програми партнерства громад. Саме Джон Джанетта і заступник Артемівського міського голови Людмила Скиба, яка була на стажуванні в Омазі в 1999 р. за Програмою партнерства громад, ініціювали підготовку проекту партнерства шкіл цих партнерських міст. Допомогу під час розробки проекту надали і два волонтери Корпусу Миру США, що працювали в цей період в Артемівську. Вирішальним при виборі концепції проекту стало те, що артемівські школярі вже навчалися основам ринкової економіки та веденню бізнесу за Програмою Джуніор Ечівмент, що фінансується Агентством США з Міжнародного Розвитку, а також той факт, що основними напрямками співпраці муніципалітетів Омаги та Артемівська за Програмою партнерства громад є "економічний розвиток" та "залучення громадян до управління містом". Отже, поглиблене вивчення українськими та американськими школярами порівняльної економіки та її дослідження на практиці стали природним продовженням успішної співпраці артемівської громади з кількома американськими програмами. Після урочистої зустрічі на центральній площі Артемівська для юних американців почалося бурхливе життя, навчання в українських школах, вивчення економічної ситуації в Артемівську і в Україні в цілому. Безумовно, були і вечірки, і дискотеки, й екскурсії до Слов'яногорська, Артемівської соляної шахти та екскурсія по Києву, організована Фундацією "Україна-США", під час яких приходило краще розуміння середовища, в якому американські учні опинилися, та українського менталітету, що вимагало поглибленої розумової роботи. Це була не розважальна поїздка, а серйозна робота як американської, так і української сторони, спрямована на виконання конкретних завдань проекту, а також численні ділові зустрічі, інтерв'ю, які регулярно публікувались у місцевій пресі. Не менш цікавим і важливим для обох сторін був досвід міжнародного спілкування, навчання толерантності, вмінню ефективно і з задоволенням співпрацювати, незважаючи на відмінність американців і українців у щоденних звичках і уподобаннях. І цієї мети було досягнуто. "Кожен із нас тепер має свою сім'ю в Артемівську", — підкреслила Ванда Дафф, учителька комп'ютерної технології зі школи Нортвест, яка навчала артемівських школярів ще в Омазі. Цікаво, що переважна більшість американських школярів на запитання про те, що найбільше вразило їх в Україні, відповіли: "Люди". Такими ж були й відповіді українських школярів після повернення з Америки. Так, саме люди і є найбільшим багатством кожної країни...

Для поширення позитивного досвіду українських та американських шкіл за Програмою партнерства шкіл, а також досвіду Артемівська щодо співпраці за міжнародними програмами Фундація "Україна-США" організувала в Артемівську круглий стіл за участю школярів Омаги й Артемівська, на який було запрошено школярів інших міст східноукраїнського регіону, а саме Краснодона та Рубіжного, учасників Програми партнерства громад з Луганської області та Тростянця (Сумська обл.). 17 квітня 2002 р. учасники круглого столу "Молодь у розбудові місцевої громади: український та американський досвід" обговорювали питання ролі молоді у житті громади, розвиток лідерства в молодіжному середовищі, молодіжні організації як інструмент впливу на місцевий розвиток. Окрім молоді, в дискусії брали участь представники органів місцевого самоврядування цих міст. Співорганізаторами та співспонсорами цієї акції виступило ЗАТ "Крафт Фудз Україна" (див. також www.usukraine.org/cpp/, далі натисніть Publications, далі — Partnersnewsletter, число 4(45), травень—червень 2002).

Слід зазначити, що перебування делегацій школярів та освітян з Омаги за Програмою партнерства шкіл стало подією для життя всієї громади цих міст (особливо такого невеликого міста, як Артемівськ), оскільки вони висвітлювались місцевими ЗМІ; у більшості заходів за сприяння місцевої влади брали участь представники учнівської, студентської, робітничої молоді, громадських організацій і просто всі зацікавлені. А це означає, що більше друзів з'явилося на нашій планеті. Проводжала делегацію з Омаги вся артемівська громада — на центральному майдані міста зібрались і старі й молоді, всі відчували свою причетність до значної події. Серед проводжаючих були й експерти з комунального господарства м. Омаги, члени делегації, які приїхали в Артемівськ за Програмою партнерства громад і перехопили паличку українсько-американської партнерської естафети.

Нам дуже приємно, що до партнерських пар Артемівськ—Омага та Де-Демойн—Черкаси долучився Комсомольськ Полтавської обл. (партнер за нашою програмою м. Ітаки, штат Нью-Йорк) і став ресурсним центром для Програми партнерства шкіл. Більше того, м. Калуш Івано-Франківської області, що має партнерські стосунки з м. Літтл-Рок, штат Арканзас, у рамках нашої Програми партнерства громад, розширило коло своїх американських друзів, оскільки завдяки участі у Програмі партнерства середніх шкіл дві ка-

луські школи змогли встановити партнерство з двома школами в м. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк. Ці школи співпрацюють у питаннях розвитку молодіжного лідерства, зокрема шкільного самоврядування, і Фундація "Україна—США" має серйозні наміри поширювати досягнення цих та інших американських і українських шкіл, учасників Програми партнерства шкіл, як серед міст учасників Програми партнерства громад, так і непартнерських міст, які активно співпрацюють з нами, створюючи таким чином мережу прогресивно налаштованих шкіл, складаючи критичну масу для реформування українського суспільства на засадах демократії і ринкової економіки.

Оцінюючи роль Програми партнерства громад для розвитку стосунків між Омагою та Артемівськом, представник департаменту освіти Омаги Кен Спелман сказав: "Вона, як гігантський магніт, притягує і зацікавлює всіх". На мій погляд, це порівняння можна було б застосувати й до інших американських та міжнародних програм, які працюють в Артемівську, Черкасах та інших партнерських і численних непартнерських містах України, де завдяки професійно налаштованій співпраці досягається синергетичний ефект, тобто не тільки підсилюється результативність кожної програми, а партнерство виходить на якісно вищий рівень, від партнерства особистостей, місцевих громад до партнерства на рівні країн. Фундація "Україна-США" продовжуватиме свою діяльність, виходячи із принципу "Будувати мир і добробут шляхом поширення демократичних цінностей".

Ми також заохочуватимемо органи місцевого самоврядування в містах-учасниках Програми партнерства громад до залучення учасників Програми партнерства шкіл, насамперед молоді, до робочих груп сприяння розвитку партнерств між українськими та американськими містами.

Якщо ви хочете більше дізнатися про діяльність Програми партнерства громад та інші програми Фундації "Україна-США", запрошую Вас відвідати нашу веб-сторінку: www.usukraine.org

Якщо ж у вас виникне бажання поширювати ваш позитивний досвід разом з нами, прошу зв'язуватися зі мною за телефоном: (044) 290-65-63 або факсом: (044) 290-64-64. Моя електронна адреса: ***dudnykl@usukraine.kiev.ua***

Ми залишаємося друзями

Юлія ЧЕРНІЧЕНКО,
учениця 11 кл. ЗОШ № 2 м.Марганця,
учасниця програми партнерства шкіл Україна — США

Отже, у кінці жовтня 2000 року це нарешті сталося! Я та ще дев'ять учнів нашої школи і координатор програми Дудник Людмила Миколаївна виїхали з вокзалу Марганця, щоб вирушити у велику подорож. Для мене це була найдовша, але й водночас найцікавіша подорож за все моє життя. Взагалі, це був мій перший виїзд за кордон. Я вперше перетнула океан і вперше потрапила до країни, про яку чула ще з 5-го класу: розказували діти, теж учасники програми обміну. Звичайно, ми не знали, як треба поводитися у країні американців, тому конференція перед вильотом нам допомогла. Але так званого "культурного шоку" в мене, наприклад, майже не було: напевно, це тому що я знала, в яких умовах живуть американці, знала, що практично все за них робить техніка, що вони всюди їздять на авто, а пішки не ходять, знала, що перед вечерею за столом виголошують молитву. І дізнатися про все це було не складно, адже нам доступні голлівудські фільми. А от у американських дітей був справжній "культурний шок", коли навесні вони приїхали в Україну. Вони не бачили жодного нашого фільму, вони навіть не знають, де Україна.

Але спочатку — ми в Америці. Нарешті можна було побачити все на власні очі, стати на деякий

час частинкою зовсім іншого суспільства. Хоча те, що ми стали частинкою суспільства, мабуть, неправильно, адже ми були просто спостерігачами. На уроках ми не писали ні тестів, ні заліків, окремих завдань нам не задавали, не доручали готувати проектів. І навіть коли я поїхала у кемпінг в горах із клубом, членами якого були мої американські брат і сестра, я була лише спостерігачем. Опинившись сам на сам із людьми, які зовсім не знають ні української, ні російської мови, я намагалась не розгубитися. Тому я пішла з дітьми й нарівні з іншими брала участь у всіх заходах та іграх, які влаштовувались у кемпінгу. Але все одно були моменти, коли я розуміла, що я всього-на-всього — спостерігач.

У школі було дуже цікаво. Я познайомилась і потоваришувала з багатьма хлопцями, дівчатами та вчителями. На уроках літератури й історії я дізналася про деякі цікаві та повчальні деталі. А, наприклад, на математиці я була найкращою ученицею. І по-іншому не мало бути, адже те, що в американській школі вчать у 10-му класі, ми вивчили у 7-му. Але найцікавішими були уроки шкільного управління. Там проводилися різні зустрічі, дискусії. Ми брали участь також і в підготовці до таких заходів. Наша група намалювала величезний плакат, який почепили у коридорі школи на стіні. Ми відвідували також уроки дітей-інвалідів, які нарівні з іншими навчаються у звичайній школі. Наші діти їм допомагали на уроках, дивились, як вони готують різдвяну казку. І я думаю, що в Україні ми повинні так само ставитись до дітей-інвалідів, не цуратися їх, не відправляти у спеціальні школи, не відгороджувати їх від решти. А здорових дітей вчити ставитися з любов'ю і повагою до них, не принижувати.

Час пролетів швидко, і з новими друзями та знайомими треба було прощатися. Наш виліт із Анкораджа був, напевно, одним з найсумніших днів мого життя. Але залишилось багато приємних вражень і відчуттів, а також речі й подарунки, придбані в американських крамницях, бо для дівчини це одна з найголовніших деталей. Та й зі своїми новими братами й сестрами ми прощались не назавжди. Менш ніж через півроку вони приїхали до нас в Україну...

Через деякий час, коли американці акліматизувалися, то почали оглядати й аналізувати країну і суспільство, в яке потрапили. І їм сподобалась дружня атмосфера, в якій ми живемо, те, що у нас в школі молодші класи вчаться разом зі старшими, тобто ми не відокремлені. Моїй американській сестрі сподобалась наша сім'я. Батьків вона зразу почала називати "мама" й "тато". Сподобались їй також наші страви. Ми разом з американцями їздили на екскурсію до інших міст України. І завжди вони поверталися з незабутніми враженнями. Гостям приділяли багато уваги, запрошували до інших шкіл. Від цього вони були у захваті. Міське телебачення зробило програму про американських гостей. Тому, напевне, весь Марганець знав, хто до нас завітав. Але найбільш з усіх, я думаю, запам'ятався американець, що приїхав з волоссям, пофарбованим у зелений колір. У школі

вони навчалися за спеціальною програмою. В американців були уроки праці, де вони вишивали, малювали петриківкою. А які гарні виходили роботи! Продовжували також американські діти вивчати російську мову. Протягом усього часу перебування в Марганці вони готували казку "Ріпка" російською мовою. А потім показали її на сцені в актовому залі, причому кожен загримувався під свого героя. Це було щось! Того ж дня у нас була конференція. Спочатку діти, що їздили до Америки, поділилися своїми враженнями, а потім — наші гості. Вони розповіли про те, що їм більше сподобалось і запам'яталося в Україні. Це було дуже цікаво послухати.

Та не обійшлось і без негативних моментів. Наприклад, я ніколи не забуду виразу обличчя своєї американської сестри, коли вона проїхала нашими дорогами. "Я відчуваю, що потраплю в автокатастрофу. Тутешні дороги просто вбивчі! " — сказала одного дня моя американська сестра.

Час знову промчав швидко, і наші гості поїхали на батьківщину. І тепер єдиний зв'язок між нами — електронна пошта. Але в нас є фотографії, відеозаписи і спогади та враження, що запам'ятаються на все життя.

Віртуальний Інтернет-центр у славетному козацькому краї

Павло МАКАРЕНКО,
координатор Віртуального Інтернет-центру ІАТР,
м. Жовті Води, Дніпропетровська обл.,
випускник Програми розширення доступу
та навчання в Інтернеті (ІАТР) у рамках проекту
"Мережа громадянської освіти" (CEN), 2001 р.

Сьогодні мені навіть важко згадати, з чого все почалось. Бо за цей час, а минуло майже півтора року, сталося дуже багато подій, але по черзі. Мабуть, слід почати зі слів "...однієї чудової осінньої днини..." Так, саме з цих слів і почну.

Однієї чудової осінньої днини мені до рук потрапила газетна стаття, яка одразу ж привернула мою увагу. В статті розповідалося про те, що в Україні Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), після отримання грантів від Ради з питань освіти та культури держдепартаменту США (ECA) на підтримку Програми розширення доступу та навчання в Інтернеті (ІАТР), організовано проект "Мережа громадянської освіти" (CEN), який уже розпочав свою роботу в багатьох містах України і в рамках якого вже було проведено цілий ряд семінарів із цього питання, організовано чати.

За короткий час була створена творча група, що працювала над проектом, який очолив наш директор Ткаченко Віктор Олександрович. Робота закипіла. Виконавши величезну, на мій погляд, роботу, ми направили свій проект, який назвали "У фокусі — Інтернет", до розгляду організаторам програми.

Звісно, наша радість не мала меж, коли координатор проекту пані Тетяна Дьомкіна зателефонувала до гімназії і повідомила, що наш проект отримав грантову підтримку.

У багатьох із вас, хто читатиме ці рядки, виникне думка: а навіщо все це, задля чого? В Україні, скажете, зараз складні умови, люди не отримують вчасно заробітну плату і таке інше... Так, я погоджуюсь з усіма вами і вважаю, що ці питання виникають природно і на них слід відповісти.

Навчальний заклад, в якому я працюю, — гуманітарного напрямку, його повна назва: Жовтоводська гуманітарна гімназія імені Лесі Українки з поглибленим вивченням іноземних мов. Поглиблене вивчення іноземних мов є провідним напрямком діяльності нашої гімназії, хоча всі інші предмети теж викладаються на належному рівні. З року в рік учні нашого закладу виборюють призові місця як в обласних, так і на міжнародних олімпіадах, конкурсах, захищають свої науково-дослідницькі роботи в Малій академії наук, беруть участь у дискусійних боях за програмою К. Поппера. Саме для їх підготовки, розширення їхнього кругозору, їхньої практичної обізнаності в нових інформаційних технологіях і створюються нами такі проекти. І це, повірте, не просто гучні слова. Всю інформацію про наш заклад, про досягнення наших учнів і вчителів, наші плани, газету та наш вікенд, можна знайти на нашій Інтернет-сторінці: www.gymnasium.iatp.org.ua, яка, до речі, була створена і розміщена за допомогою Програми розширення доступу та навчання в Інтернеті (ІАТР).

Результатом отримання гранту став створений на базі нашого навчального закладу регіональний Ресурсний Інтернет-центр ІАТР / CEN, який без перешкод дозволив учням нашого закладу, учням та вчителям шкіл та організацій міста і регіону працювати в Інтернеті, отримувати і відсилати повідомлення електронною поштою, методичні матеріали, цікаві нові розробки та особливо — дав можливість обміну досвідом. Зараз ми навіть не уявляємо собі існування нашого закладу без Інтернету та електронної пошти, настільки всі ці технічні засоби щільно ввійшли в наше життя, в нашу роботу. Наш центр пропрацював трохи більше року, коли сталася несподіванка, хоча несподіванкою її й не назвеш. Можна сказати, сталася — Подія. До нашого центру приїхав координатор по роботі з партнерами програми ІАТР — 3, пан Богдан Микицей. За сумлінну, якісну і послідовну роботу нашого регіонального ресурсного Інтернет-центру із залучення до роботи в Інтернеті та значну роботу щодо сприяння у вихованні свідомих та відповідальних громадян, у розвитку громадянської освіти в регіоні наш Центр модернізовано в Віртуальний

Інтернет-центр ІАТР.

Що дає таке перетворення: по-перше, це вільний безкоштовний доступ до Інтернету і робота в ньому, це організація та проведення семінарів-тренінгів, конференцій з питань громадянської освіти, це вступ до єдиної електронної мережі громадянської освіти в Україні, спілкування з більш ніж двадцятьма іншими Віртуальними центрами по всій Україні, використання їхньої інформаційної бази, спілкування з десятками, тисячами різних спеціалістів-професіоналів як у галузі громадянської освіти, так і в галузі нових інформаційних технологій, це залучення до світового досвіду і багато, багато іншого...

Ця подія не була для нас несподіванкою, адже за рік нашим центром було проведено значну роботу, яка, ми сподівалися, повинна принести нам результати. І наші сподівання таки справдилися.

Що ж було зроблено за цей період? Наш Центр брав участь у семінарі "Новітні Інтернет-технології у громадянській освіті", який було проведено в червні 2001 року в Ялті. На семінарі було розроблено програму подальшої дії, якої ми дотримувалися до цього часу. Нашим Центром було запропоновано ряд власних Інтернет-проектів, які ми планували створити як самостійно, так і за участю інших Віртуальних та Ресурсних Центрів по всій Україні. Частина проектів уже закінчена (web-сторінка Жовтоводської гуманітарної гімназії ім. Лесі Українки, web-сторінка, присвячена проблемі забруднення питної води "Критичний ресурс III тисячоліття", кілька учнівських творчих проектів: "Англійські ідіоми, прислів'я та приказки", "М.К. Реріх", "Із записника мандрівника. Незнайомі сторінки", "Франкофонні країни світу", "Іспанія", електронні книги зі світової літератури, фізики, історії, цілий ряд мультимедійних проектів та презентацій), кілька ще перебувають у роботі, оскільки вони вимагають послідовності та остаточної перевірки матеріалу, що подається (web-сторінка "Козацькими шляхами", присвячена визвольній боротьбі українського народу під керівництвом Б.Хмельницького та битві запорізьких козаків з польською шляхтою, що відбулася в 1648 році під Жовтими Водами, web-сторінка, присвячена видатній українській поетесі Лесі Українці, ім'я якої носить наша гімназія). Наш Центр також співпрацює з випускниками інших програм та проектів ІАТР, допомагає їм у роботі щодо впровадження їхніх ідей у життя. Вже шостий рік (з 1997 по 2002) учитель англійської мови Жовтоводської гуманітарної гімназії Ірина Масалимівна Ямаєва є призером Україно-американських премій за майстерність у викладанні англійської мови та країнознавства США (ТЕА), в 2000 році регіональним переможцем цієї ж Програми стала вчитель англійської мови Марина Сергіївна Маслєннікова; директор гімназії, Віктор Олександрович Ткаченко, є випускником Програми "Громадські зв'язки для адміністраторів освіти" (PIE) Проекту "Гармонія" 2001 року; дев'ять учнів нашої гімназії:

- Марина Білоусова (1994—1995 рр.);
- Дар'я Мацелевич (1995—1996 рр.);
- Ганна Кузьменко (1996—1997 рр.);
- Юлія Авсюкевич (1997—1998 рр.);
- Ольга Рижкова (1998—1999 рр.);
- Тетяна Гарат,
- Юлія Куча,
- Кирило Небогін,
- Софія Скрипник (2000—2001 рр.)

є випускниками Програми "Акт на підтримку свободи" (FSA / FLEX). Вони мали змогу впродовж року навчатися і жити в американських сім'ях.

Звісно, для нашого навчального закладу підписання контракту про організацію Віртуального Інтернет-центру є значною подією. В урочистій атмосфері символічну стрічку, що ознаменувала відкриття Центру, перерізав координатор проекту Богдан Микицей, власне вона і стала першим експонатом нашого музею. Дружній потиск рук, теплі слова привітання ще раз підтвердили готовність обох сторін до плідної співпраці.

Що ж, робота триває. У червні поточного року Ялта чекає на координаторів віртуальних центрів, запрошуючи на вже традиційний семінар, на якому буде складено нові плани, визначено нові завдання і нові напрямки роботи в процесі розвитку громадянської освіти в Україні.

Побажаймо ж їм добра, успіхів та здійснення всіх їхніх заповітних мрій!

У моїй школі Інтернет

Павло МАКАРЕНКО

Ще вчора ми були на порозі глобальної комп'ютеризації. Та вже зараз ми можемо дозволити собі вільно вибирати ту чи іншу модель комп'ютерної техніки, дискутувати про якість та рентабельність придбання лазерного принтера, давати рекомендації стосовно дешевизни Інтернет-послуг того чи іншого провайдера. Ще вчора ми здіймали галас стосовно відсутності вільного доступу до Інтернету, сьогодні ж ми вже маємо таку можливість, і що...? Ми знову здіймаємо галас вже стосовно іншого: а що ж із ним робити?

Дійсно так! Така довгоочікувана глобальна комп'ютеризація поглинула всіх, як завжди раптово й зненацька. І якщо досвідчений спеціаліст ще зможе виплисти з цього комп'ютерного шторму, то тим, хто тільки спинається на ноги, дуже важко орієнтуватися в усіх цих нескінченних термінах, назвах та незрозумілих адресах.

Головна мета цієї статті полягає в тому, щоб надати тим, хто працює у сфері громадянської освіти в Україні, допомогу у виборі форм та методів використання нових Інтернет-технологій у своїй професійній діяльності. Пропонуючи заходи, про які йдеться нижче, я намагаюсь зменшити межу, що існує зараз між можливостями Інтернету і звичайними користувачами.

Я переконаний, що в будь-якій школі, будь-якому іншому навчальному закладі України є своя потужна методична база, що вихованці цих закладів щороку доводять свої відмінні знання, виборюючи призові місця в предметних олімпіадах та конкурсах. Я впевнений: так воно є, і так воно має бути. Але життя невпинно летить вперед, і з кожним кроком вимагає все більш нового, прогресивного.

Вирішенням цих проблем, пов'язаних із наданням вільного доступу до Інтернету, електронної пошти, організації тренінгів, семінарів як суттєвої допомоги освітянам, вже не перший рік в Україні займається проект "Мережа громадянської освіти" (CEN) у рамках Програми "Розширення доступу та навчання в Інтернет" (IATP) http://iatp.org.ua/cen/. Головною метою цього проекту є надання можливості освітянам використовувати новітні Інтернет-технології у своїй професійній діяльності. Використання в роботі можливостей Інтернету, засобів електронного зв'язку надасть змогу знаходити й отримувати необхідну інформацію, вивчати наукові і методичні доробки інших учителів, спеціалістів із громадянського виховання.

До вашої уваги пропонується ряд засобів, які, на мою думку, допоможуть вам у роботі.

У рамках проекту "Мережа громадянської освіти в Україні" створено сервер із громадянської освіти, на якому ви маєте можливість розмістити всі свої матеріали, які були б корисні і, що найголовніше, доступні для тих, хто працює в цій сфері.

Що називають сервером? Сервер — це потужний комп'ютер, який налагоджено таким чином, що він має можливість накопичувати в собі інформацію та надавати можливість комп'ютерам користувачів з'єднуватися за його допомогою з Інтернетом. Також у його функції входить надання користувачам вільного доступу до розміщеної на сервері інформації. Одна з особливостей сервера полягає в тому, що його користувачі можуть водночас бути і його авторами. Ви можете розмістити на сервері свої власні матеріали, що стосуються громадянської освіти, свою Web-сторінку, цікаві розробки.

Кожного тижня, щосереди з 16.30 до 18.00 на сервері за адресою ***http://iatp.org.ua/cen/chat/*** працює чат. Чат — це один із багатьох видів програмного забезпечення для проведення конференцій, обміну інформацією між людьми в одному місті або з різних країн у реальному часі. За час проведення чату можна вирішити свої питання, отримавши відповідь і резюме спеціалістів із різних міст і країн одночасно, дати свої рекомендації стосовно тієї чи іншої теми.

Унікальною можливістю спілкування в реальному часі є участь у форумах і чатах. Форум — це електронна сторінка сервера, яка служить для обміну враженнями та зауваженнями з іншими людьми на конкретні теми, які вам пропонуються або можуть бути запропоновані вами. У форумі, зазвичай, створено велику систему рубрик із різними напрямками. Ви можете обрати якийсь напрямок і відповісти авторові, а також залишити своє повідомлення, створити власну рубрику-тему (про проведення семінару, конференції, вказати на свою публікацію). Один із таких форумів працює за адресою: ***http://iatp.org.ua/cen/forum/***. Завітайте до нього, й ви не захочете його залишати.

Окрім усіх цих запропонованих засобів я хочу розповісти про ще одну можливість одержати вільний безкоштовний доступ до Інтернету — відвідати регіональні центри IATP та UCEN, адреси яких можна знайти на сервері проекту "Мережа громадянської освіти в Україні" — ***http://iatp.org.ua/cen/***.

Якщо ж ви не досить добре володієте комп'ютером та новими Інтернет-технологіями (чати, пошукові системи, форум та інше), на базі цих регіональних центрів ви зможете взяти участь у навчальних тренінгах та семінарах, організованих кваліфікованими тренерами, попрацювати в Інтернеті.

Також є сенс розповісти про такий унікальний засіб, як список поштової електронної розсилки. Список поштової електронної розсилки — це перелік адрес електронної пошти, на які може відправлятися поштове повідомлення таким чином, ніби це єдина адреса. Один лист — для багатьох користувачів. Користувачі списку розсилки можуть використовувати цей засіб не тільки для отримання інформації про події у рамках проекту, події у сфері громадянської освіти в Україні та за кордоном, а також використовувати цей засіб для розповсюдження власної інформації.

Говорячи про всі ці можливості нових освітніх технологій, я запрошую усіх вас до співпраці: надсилайте свої доробки, методичні матеріали, матеріали з питань громадянської освіти, відвідуйте регіональні Інтернет-центри IATP, беріть активну участь у чатах та форумах, максимально використовуйте всі сучасні можливості комп'ютерних технологій.

Сподіваюсь, що ця стаття допоможе вам та вашим колегам зорієнтуватися в безмежному інформаційному просторі. До зустрічі у мережі!

"Інтернет-технології в мережі громадянської освіти: досвід і перспективи"

Дорогі друзі!

Ресурсно-методичний центр "АЙОРН" за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні 13-16 серпня 2002 року проводитиме літню школу-семінар "Інтернет-технології в мережі громадянської освіти: досвід і перспективи" (надалі — Семінар).

Метою проведення Семінару є поширення якісного використання комунікативних та інформаційних можливостей Інтернету для впровадження методів і заходів громадянського виховання, залучення якомога ширшого кола вчителів і учнів до спілкування і спільної участі у громадянських проектах, розширення Мережі громадянської освіти. До порядку денного включено тренінги, дискусії, розробку проектів спільної діяльності.

До участі у Семінарі запрошуватимуться загальноосвітні школи або інші освітні установи (надалі Центри), які:

— працюють як локальні осередки і ресурсні центри відкритого доступу із впровадження громадянської освіти у своєму місті, тобто збирають і поширюють інформацію з громадянської освіти, ініціюють і проводять заходи для вчителів і учнів свого міста із залученням можливостей Інтернет-спілкування тощо.
— співпрацюють із місцевими громадськими організаціями і фахівцями у справах громадянської освіти.
— мають доступ до Інтернету і працюють як віртуальні представники свого регіону у галузі громадянської освіти.
— зацікавлені у налагоджені та підтримці мережі громадянської освіти в Україні і мають ресурси й натхнення активно працювати над спільними ініціативами.
— зацікавлені у поширенні та пропагуванні інноваційних технологій у галузі громадянської освіти та виховання

Будь ласка, надсилайте свої заявки на адресу ***teachers@ukr.net***

За такою формою:

Центр, створений у (при) _____ бажає взяти участь у Семінарі "Інтернет технології в мережі громадянської освіти: досвід і перспективи" та засвідчує свою здатність і зацікавлення працювати як віртуальний ресурсний центр з громадянської освіти у своєму місті й приєднатися до Мережі громадянської освіти.

Центром здійснено (здійснюються) такі заходи (проекти) в галузі громадянської освіти:

а) в межах нашої установи _____

б) із залученням інших установ, шкіл, осередків_____

2. Для участі у семінарі рекомендуємо нашого представника, якого призначено відповідальним за роботу нашого центру.

_____(ПІБ),
_____(посада, фах),
_____досвід роботи в громадянській освіті,
_____досвід користування Інтернетом (опишіть),
_____брав (не брав) участі у програмах стажування, фінансованих Держдепартаментом США;
_____телефон, електронна пошта

Центр має доступ до мережі Інтернет _____ (вкажіть якість та потужність каналу і категорії відвідувачів вашого інтернет-класу, години роботи).

В нашій організації (школі) працюють\не працюють (зазначте відповідне) випускники програм Держдепартаменту США, які беруть активну участь у діяльності Центру (наведіть їхні прізвища, рік і назву програми).

Контактна інформація : адреса, контактні телефони (мають працювати у липні й серпні), електронна пошта, адреса веб-сайту (якщо є).

Директор установи _____ (ПІБ)

Відповідальна особа Центру_____ (ПІБ)

Цю заявку має бути погоджено із керівником вашої установи і в разі участі Центру у семінарі представлено організаторам у роздрукованому вигляді з оригінальними підписами.

Термін подачі заявок — до 29 липня 2002 р.

ПРИМІТКА! Якщо ваш заклад має бажання і можливості приєднатися до Мережі (але не має досвіду або ще не працював як Центр) і ви вважаєте за доцільне відрядити свого представника на наш семінар — пишіть нам!

Дякуємо за співпрацю!

Ресурсно методичний центр I*EARN: (8-044) 467-30-47

США: у школах — теж демократія! Або Шкільне самоврядування в Америці

Ольга ПРЯДКА,
учениця 10-В кл., НВК 169, м. Харків

Школа — це своєрідна держава. Є президент (він же директор), прем'єр-міністр (або заступник директора), інші міністри (напр. міністр іноземних справ — учитель іноземної мови) тощо. Кожна школа має свої закони, яких змушені дотримуватися пересічні громадяни — ми, учні. А в американській школі існує навіть своя Конституція, прапор і ... свій власний шкільний парламент! (Ось до чого дійшла демократія!)

Що це й навіщо?

Шкільне самоврядування — це представницький орган учнів (щось подібне до парламенту), що являє собою групи та організації шкільного, районного та національного рівнів. Так званий "шкільний уряд" складається з 20 учнів, яких обрали самі школярі, під керівництвом викладача правознавства. Ця організація дуже почесна, престижна, бо її члени мають заслужити довіру з боку своїх однолітків, проявити себе здібними й відповідальними людьми і брати активну участь у шкільному житті для того, щоб за них проголосували на "виборах". Ось тому і працюють члени шкільного самоврядування так, щоб виправдати очікування своїх "виборців": проводять регулярні збори з метою запровадження реформи для покращення шкільного життя, опитування для визначення проблем та пошуку їх вирішення, організовують різноманітні культурні заходи, що допомагають налагодити співпрацю різних шкільних клубів, призначають тематичні дні (День піжами, День Гудзика, день Шаленого волосся та ін.). Також влаштовуються фестивалі та відзначаються свята.

Зрозуміло, що така "бурхлива" діяльність школярів розвиває в них відповідальність, допомагає їм у спілкуванні. А це дуже важливо, оскільки учні організовують життя так, як їм зручно, враховуючи потреби і побажання шкільного населення.

Марина БОЙКО,
Олексій ТИЩЕНКО
Олександр ЧЕПЕНКО
ученики 10-В кл., НВК 169, м. Харків

Особливий підхід

Якщо вже я порівняла школу з державою, то слід зауважити, що система шкільного самоврядування є системою з обмеженою демократією. Наприклад, директор школи для вирішення якого-небудь питання радиться з представниками "шкільного уряду", проте останнє слово залишається за "президентом". Хоча, звичайно, такий стан речей набагато кращий, ніж в українських школах. І справа тут, на мій погляд, навіть не в американській демократії. Можливо, ми, учні, докладаємо мало зусиль для перетворення свого шкільного життя... А система самоврядування — не тільки шкільна дисципліна, але й розвиток політичної культури особистості. Участь у такій організації вчить школярів мислити стратегічно для досягнення мети, робити висновки та вирішувати проблеми, дозволяє набути навичок, що необхідні в політиці (вміння бути лідером тощо), та познайомитись із системою державного управління. Тому мені здається, що відсутність або недосконалість організацій шкільного самоврядування в Україні може бути однією з причин невисокої політичної культури народу. Подорож до США показала нам, делегації українських школярів, що демократичні принципи присутні в будь-якій галузі американського життя.

І школи не виняток. Але для нас це поки що світле майбутнє...

Мені дуже давно хотілося дізнатися більше про навчальні заклади у Сполучених Штатах Америки. Нарешті мені вдалося це зробити. Багато з побаченого мене дуже вразило, про це я й хочу розповісти.

Спочатку варто сказати, що у США надзвичайна кількість приватних шкіл — в Україні більшість шкіл державні.

Я відвідувала DuVal high School. Слід зауважити, що ця школа, порівняно з українськими навчальними закладами, обладнана дуже добре. У кожній класній кімнаті є телевізор і відеомагнітофон. У комп'ютерній кімнаті чудові машини, за якими учні вчаться працювати в Інтернеті.

У США вчителі ведуть іншу політику щодо школярів. Тобто багато українських викладачів тиснуть на дітей, щоб ті вчилися. Такого в американських школах не побачиш.

Наступне, про що я хочу розказати, відіграє велику роль як у житті школи, так і у вихованні учнів. У DuVal high School діє спеціальний центр з розв'язування конфліктних ситуацій, що виникають між підлітками. Звичайно, ця організація керована дорослими людьми, але вирішують проблеми школярі, що входять до цього центру. Цим учням видаються спеціальні інструкції, складені психологами-спеціалістами. Там детально описані кроки вирішення проблем, при чому всі конфліктні ситуації вирішуються мирним шляхом. Варто сказати, що організація гарантує, що імена й деталі, пов'язані з конфліктом, розголошені не будуть. Для українських школярів було організовано презентацію, на якій було детально описано діяльність центру. Нам також були видані листівки (їх видають усім тим, хто скористався послугами організації), на яких було зображено, як керувати своєю злістю, щоб вона не травмувала інших людей. Отже, можна зробити висновок, що цей центр надзвичайно корисний. А ті учні, які допомагають у вирішенні проблем, перетворюються на юних психологів.

DuVal high School дала мені можливість багато чому навчитися.

Інформаційне забезпечення та розвиток мережі громадянської освіти в школах США

Оксана ОВЧАРУК,
старший науковий співробітник
Інституту засобів навчання АПН України,
випускник програми RSEP, 2001 р.

Освіта сьогодні відіграє роль регулюючого чинника суспільства, що створює умови для розвитку демократії в державі шляхом залучення до знань широких мас населення — школярів, батьків, державних та неурядових установ у комплексі, без чого неможливо побудувати певну систему громадських та суспільних відносин. На освітню систему України, як і на освітні системи інших країн, покладено завдання виховання громадянина демократичного суспільства, що дасть змогу молоді не тільки орієнтуватись у правовому просторі держави, а й адекватно та компетентно діяти та розвиватись у сучасному світі на різних рівнях — суспільному, політичному, культурному, економічному тощо. Саме тому вітчизняні фахівці вивчають досвід впровадження громадянської освіти у високорозвинених країнах світу, серед яких — Сполучені Штати Америки.

США на сьогодні є однією з країн, де громадянська освіта посідає одне з головних місць серед інтегрованих напрямів усього комплексу навчальних та виховних компонентів змісту загальної середньої освіти. Основною метою громадянської освіти в США є визначення та усвідомлення основних понять громадянськості й демократії, усвідомлення і сприйняття загальнолюдських цінностей, прав і свобод. Поряд з розвитком багатого арсеналу навчальних програм, посібників, навчально-методичної літератури значне місце займають ті засоби, які дозволяють учителям, батькам та учням мати постійний доступ до сучасної та актуальної інформації, обмінюватись матеріалами та розробками, надавати власні пропозиції та бути співавторами багатьох проектів, брати участь у створенні та впровадженні новітніх навчальних проектів з громадянської освіти.

Мережа громадянської освіти в США включає різноманітні центри при навчальних закладах (університетах, коледжах, школах), урядових та неурядових організаціях, діяльність і пропозиції яких відображено в численних публікаціях, відео- та аудіоресурсах, у мережі Інтернет, у локальних шкільних та університетських інформаційних мережах.

Завдячуючи можливості наукового стажування в Каліфорнійському Національному Університеті (Чіко), вважаю за доцільне зупинитись на досвіді інформаційного забезпечення освітніх потреб широкої мережі громадянської освіти в штаті Каліфорнія. Необхідно зазначити, що формування мережі громадянської освіти відбувалося протягом досить великого проміжку часу. Воно включає в себе найважливіший компонент — інформаційне та методичне забезпечення необхідними навчальними матеріалами й ресурсами з громадянської освіти вчителів, учнів та батьків. Серед відомих у США мереж є Центр громадянської освіти (Каліфорнія, Калабасас), який регулярно випускає довідник, підтримує веб-сторінку, сприяє організації заходів та публікації матеріалів з громадянської освіти. Саме на сторінках довідника Центру пропонуються добірки навчальних матеріалів та методичних розробок для середніх шкіл, серед яких "Національні стандарти з громадянської освіти", посібники "Відповідальність. Основи демократії" ,"Ми — громадяни", "Громадянин та Конституція", "Основи демократії", "Насильство в школах", "Наркотики в школах", "Порівняльні уроки з демократії", "Мораль у демократичному суспільстві", "Нариси Конституції", "Американське законодавство" та ін.

Мережа історико-соціальних дисциплін при Освітньому департаменті штату Каліфорнія пропонує детальні методичні рекомендації для вчителів вищеназваних дисциплін, що постійно оновлюються новими розробками та ідеями впровадження громадянської освіти. Освітній департамент штату щороку випускає збірку новітніх навчальних

ресурсів, де вчителі мають змогу ознайомитись із новими надходженнями до бібліотек та книжкових крамниць. Так, останній випуск 2002 року пропонує "Оновлені стандарти історико-соціальних дисциплін", де громадянська освіта виступає інтегрованим компонентом змісту, посібник з права "Право в школі", добірку матеріалів для батьків та інші матеріали з шкільних дисциплін для всіх рівнів навчання.

Забезпечення навчальними матеріалами з громадянської освіти відбувається завдяки численним проектам та створенню ресурсних центрів при навчальних закладах штату Каліфорнія. При Університеті в Чіко успішно діє ресурсний центр Religion, Politics and Global Issues — RISE, що проводить постійні навчання для вчителів суспільних дисциплін з проблем громадянської освіти, висвітлення прав людини, релігійного полікультурного виховання. RISE забезпечує вчителів навчальними матеріалами з тематик семінарів.

Досить відомим центром, що провів ґрунтовні розробки навчально-методичних матеріалів для вчителів суспільних дисциплін, які впроваджують громадянську освіту, є Національна Рада з вивчення суспільних дисциплін (National Council for the Social Studies). За підтримки Асоціації Farmers Insurance Group було створено навчальний посібник з відеофільмами для шкіл не тільки США, а й країн Європи та пострадянського регіону "The American Promise".

Серед ресурсних центрів та мереж громадянської освіти можна назвати такі:

- The North Carolina Civic Education Consortium
- The Annette Strauss Institute for Civic Participation
- Center for Governmental Studies
- Center for democracy and Citizenship
- Dirksen Congressional Center
- ERIC Clearinghouse for Social Studies/ Social Science
- Indiana University-Workshop in Political Theory and Policy Analysis
- Indiana University-Center for the Study of Institutions, Population, and Environmental Change
- South Carolina Governance Project in Civic Education

Усі вони надають можливість співпрацювати в галузі громадянської освіти, користуватись методичними та науковими розробками.

Одним із найпопулярніших та найефективніших засобів доступу до інформаційних джерел з освітніх проблем є мережа Інтернет. За численними Інтернет-адресами можна знайти необхідні навчальні програми, матеріали з громадянської освіти існуючих мереж та установ, що займаються цією проблемою. Серед них Центр громадянської освіти, що має популярну веб-сторінку з проблем громадянської освіти (www.apsanet.org/CENnet). Ця мережа охоплює численні асоціації вчителів, проекти з громадянської освіти, серед яких: Американська асоціація вчителів, Центр громадянської освіти, Центр дослідження та навчання в галузі громадянської освіти, Проект освіти громадян, Citizen Foundation, Проект громадянської освіти, Мережа практиків у сфері громадянської освіти, CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation, CIVITAS, CIVNET: міжнародна мережа в сфері громадянської освіти (WWW.CIVNET.ORG), CONSTITUTIONAL RIGHTS FOUNDATION, COUNCIL FOR CITIZENSHIP, FREEDOM FORUM, Інститут цінностей американського суспільства, Інститут освіти громадянина, Institute for Democracy in Eastern Europe (IDEE), FSU's Center for Civic Education and Service (Університет штату Флорида) — ***www.fsu.edu*** тощо.

Всі ці джерела не є повним переліком тих ресурсів, якими володіє американський учитель і які допомагають йому у справі навчання та виховання громадянина. Існування широкої мережі ресурсних центрів, центрів при департаментах освіти, при навчальних закладах та неурядових установах, асоціацій, об'єднань, залучення медіа-простору створюють інформаційну базу для фахівців у галузі громадянської освіти. Широкий досвід роботи із залученням новітніх технологій та ресурсів дозволяє практичним працівникам, учням та батькам повноцінно брати участь в освітніх процесах, завжди отримувати найсучасніші навчальні матеріали, створює атмосферу зацікавленості та перспективи для розвитку громадянської освіти в США. Саме такий досвід науково-методичного, інформаційного забезпечення може бути цікавим вітчизняним фахівцям у справі поліпшення системи громадянської освіти та створення необхідних мереж, що зможуть забезпечити всі сторони навчально-виховного процесу необхідною інформацією.

"Маленькі" проекти з великим майбутнім

Олег ФІДРЯ,
заслужений вчитель України,
учасник проекту "Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес шкіл Рівного"

У процесі реформування, що охопив практично всі сфери суспільного життя України, особливе місце суспільство та держава відводять освіті. Досвід розвинутих демократій свідчить, що саме від спрямованості освіти на самовідтворення існуючого стану речей або на його зміни та вдосконалення багато у чому залежить їхнє на майбутнє. Для України, що лише 11 років тому набула незалежності, ця проблема ускладнюється прагненням звільнитися від проявів тоталітаризму та авторитаризму, зберегти багатовікові надбання національної освіти та поєднати їх з найкращими досягненнями світової педагогіки. І хоча останнім часом у цьому напрямку зроблено багато, проблем ще вистачає. Тому для нас важлива допомога, яку надають нам європейські країни та США для їх вирішення.

Зі сторінок педагогічної преси і "Вісника програм шкільних обмінів" українські освітяни знають про численні проблеми обмінів учнями, вчителями та адміністрацією шкіл, що фінансуються урядом США і координуються Бюро у справах освіти та культури Державного Департаменту США. Але не менш цікавими і плідними є невеликі проекти, що реалізуються на місцях, без виїзду за межі України. Про один із них я й хотів би розповісти.

Вчителі державної спеціалізованої школи № 15 м.Рівного, яка є активним учасником обмінів "Україна-США", звернули увагу на ряд проблем, що існують у нашому місті: недостатній рівень комп'ютерної грамотності вчителів, відсутність вільного спілкування через Інтернет з колегами з-за кордону, складність отримання педагогічної інформації про інтерактивні методики навчання та виховання. З метою усунення цих недоліків за ініціативою заступника директора ЗОШ № 15 Олени Франчук, випускниці програми ТЕА-97, та випускниці цієї школи Крошкіної Анни (FLAX-2000) було розроблено проект "Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес шкіл Рівного", який пройшов відбір і отримав грант LIGP. Він був реалізований протягом грудня-травня 2001-2002 навчального року на базі школи № 15 м.Рівного. Про актуальність проекту свідчить той факт, що кількість тих, хто хотів взяти у ньому участь, утричі перевищувала його можливості. Відбір учасників треба було проводити на конкурсній основі. Серед учасників проекту були як вчителі та адміністратори, що представляли всі школи міста, так і представники недержавних громадських організацій.

Проект складався з двох етапів. На першому етапі 54 учасники ознайомилися з вимогами до написання проектів (як навчальних, так і на здобуття грантів), набули навичок складати пакет необхідних документів та успішної комунікації з представниками недержавних організацій і державних структур. Дуже корисним на даному етапі було не тільки те, що навчання проводилося у вигляді тренінгів, але й те, що паралельно з навчанням учасники готували реальні навчальні проекти для реалізації у своїх школах. Для цього учні разом з учителями досліджували проблеми школярів, пошуку партнерів тощо. Наступний етап проекту для 32 переможців І туру включав навчання роботі на комп'ютері. Особлива увага приділялася користуванню електронною поштою та Інтернетом, вмінню шукати потрібну інформацію та можливих партнерів. Практичною стороною цього етапу був пошук партнерів за кордоном та обмін з ними інформацією, виконання спільних освітніх проектів. Дуже цікавою і плідною була зустріч учасників проекту з послом США в Україні Карлосом Паскуалем під час його перебування у Рівному.

Підготовані та реалізовані вчителями проекти охоплювали дуже широке коло питань: культура українського народу, вплив поп-культури на сучасне покоління, рідний край, релігія і мирне співіснування народів, проблеми сім'ї, права дітей. У роботі програми взяли участь вчителі 12 шкіл, і вісім з них отримали призи у вигляді модемів до комп'ютерів. 569 учнів стали активними співтворцями проектних робіт, 142 батьків асистували групам. Можна впевнено сказати, що проект "Впровадження інноваційних технологій у школах Рівного" став подією року для багатьох.

А спілкування через Інтернет дозволило визначити проблеми, що цікавлять учителів та учнів інших країн, знайти партнерів та обмінятися цікавою інформацією.

Наприкінці хотілося б звернути увагу читачів на високу результативність проекту, розробленого в школі №15. По-перше, у кожній школі міста є вчителі, що оволоділи навичками розробки проектів, користування Інтернетом та електронною поштою. По-друге, проведені у власних школах проекти сприяли вирішенню ряду проблем. Участь у них учнів сформувала в них навички громадських дій, навчила їх співпраці, допомогла їм усвідомити важливість демократичних цінностей та власної активної життєвої позиції. І по-третє, навколо учасників проекту вже сформувалися групи вчителів, що бажають і надалі, після закінчення проекту, продовжувати розробляти та реалізовувати нові навчальні проекти. За ініціативою цієї групи та координатора проекту Олени Франчук вирішено створити НГО "Асоціація шкіл-партнерів" з метою реалізації подальшої роботи в напрямку сприяння реформам освіти в Україні, демократизації школи та успішній соціологізації молодого покоління.

Ми змінюємо майбутнє

Н. АНАНЬЄВА,
заступник директора
Першої міської гімназії Черкас,
національний переможець програми ТЕА, 2000 р.

У березні протягом 2-х тижнів у Першій міській гімназії Черкас перебувала делегація вчителів та учнів із американської школи-побратима Форт Аткінсон Хай Скул, штат Вісконсін. Очолював делегацію Річард Луз, учитель географії, двічі переможець програми Фулбрайта, переможець програми ТЕА -2000. Майже два роки ми працювали над тим, щоб зробити можливим цей навчальний візит. Йому передувала копітка співпраця обох випускників програми ТЕА — українського й американського. Це і регулярне листування поштою та e-mail, встановлення офіційних побратимських стосунків між навчальними закладами, надання гуманітарної допомоги гімназії, запрошення двох гімназистів на 6-тижневе навчання до школи-побратима...

Шоковані подіями 11 вересня, гімназисти і вчителі надіслали своїм друзям листи співчуття, які були надруковані у шкільній газеті. Ми знали, як важко було зважитися на цю далеку подорож літаком до України американським учням і їхнім батькам... Але бажання познайомитись ближче з Україною, її людьми, звичаями і традиціями, зі своїми друзями за листуванням перемогло.

І ось ми зустрічаємо їх в аеропорту "Бориспіль". Веселі обличчя, посмішки, обійми, привітання... Нескінченний ланцюжок багажу: різноманітне шкільне приладдя, книги, журнали, дитячі відеофільми, відеомагнітофон, телевізор. Гостинно приймали гостей родини учнів та вчителів. Цілий тиждень проводили разом уроки англійської мови українські та американські вчителі, а американські учні відвідували уроки математики, фізики, географії, з задоволенням вивчали українську мову. Сподобались їм і спектаклі англійською мовою, підготовані гімназистами, членами шкільного міжнародного театру, а також дискотеки, подорожі, зустрічі.

Майже годину тривала зустріч українських і американських школярів та вчителів у Відділі преси, освіти і культури Посольства США на запрошення пані Марти Перейми. Саме під час такого спілкування й обговорення і діти, і дорослі відчувають і розуміють важливість міжнародних контактів і співпраці.

Цікавою була і зустріч зі співробітниками ACCELS, які радо приймали делегацію у своєму новому приміщенні. Як приємно було там випускникам програми ТЕА, які цим візитом довели, що програма діє і працює на майбутнє нашої країни.

За сприяння директора Черкаського відділення Utel І.О. Савельєва було проведено відеоконференцію між нашими школами. Ось що написали Саманта Кінсайд, 17 років, та Абі Джонсон, 18 років, про відеоконференцію: "Протягом години ми відчували, наче наші американські друзі з Форт Аткінсон Хай Скул, Вісконсін, були разом з нами в офісі Utel у центрі Черкас, хоча відстань між нами була 7000 миль. Ми відкрили для себе, що відеоконференція — це проста та ефективна форма зв'язку через Інтернет, і були вражені його високою технічною якістю. Ми пишаємося тим, що Форт Аткінсон Хай Скул змогла стати часточкою історії Першої міської гімназії Черкаси бо наша школа стала першою американською школою, яка провела відеоконференцію з українською школою. Тема конференції "Привіт з України" була визначена заздалегідь. Ми привіталися з директором нашої школи, містером Заспелом, та вчителем містером Лі, групою студентів, дізналися про результати виступу шкільного хору, розповіли про перші враження від своєї подорожі в Україну і нових друзів. Українські школярі познайомились з американськими учнями, і їх запросили відвідати Форт Аткінсон Хай Скул.

Хоча у нас були деякі проблеми зі звуком, ми швидко знайшли вихід із ситуації і почали обмінюватись письмовими повідомленнями.

Ми щойно прибули до Черкас і ще тільки почали знайомитись з українськими сім'ями, в яких проживали. Побачення зі своїми шкільними друзями допомогло нам зблизитись із друзями українськими. Ще кілька років тому такий зв'язок з українською школою здавався б нам зовсім неймовірним. Але часи міняються, і партнерська програма шкіл допомогла започаткувати нам щось значно більше, ніж дружбу. Ми досягли взаєморозуміння між нашими навчальними закладами".

Цікавою і різноманітною була програма школярів у Києві. Вони відвідали багато історичних місць, цікавились експонатами в музеї Національного банку України, фотографувались на оновленому Майдані Незалежності.

Спільним рішенням стало побудувати читальний зал у гімназії і відкрити його до 1 вересня наступного навчального року. Обговорили також можливість візиту української делегації до американських друзів восени 2002 р.

Разом ми зможемо зробити багато. Разом ми встановимо мир на планеті. Разом ми завдамо нищівного удару міжнародному тероризму. Наша громадянська позиція вирішальна: ми впливаємо на розвиток суспільства і змінюємо його.

Сходинки успіху

Наталія ДОВГА,
випускниця Програми PiE,
директор ЗОШ № 2 м. Марганця

Коли у серпні 1993 р. я прийшла до школи № 2 м. Марганця працювати, то дізналася, що учениця школи Корчака Олена виграла конкурс і в 1993—1994 н. р. навчатиметься у США. Олена була першою ластівкою, яка перетнула океан завдяки знанням та, звичайно, Американським радам, які надали таку можливість. Між іншим, Корчака Олена нині, як переможниця Програми імені Едмунда Маскі, навчається в аспірантурі університету штату Вірджинія. Учителі та учні повірили в свої сили й можливості! А головне, ми впевнилися, що завдяки наполегливій праці можна багато чого досягти. Необхідно зауважити, що піднявся не тільки рейтинг англійської мови, а взагалі рейтинг знань. У конкурсах перемагали кращі, бо важелями були як хороші знання англійської мови, так і високий інтелектуальний рівень.

З 1993 року по 2001 рік з нашої школи, зазначу — школи периферійного містечка Марганця Дніпропетровської області, на навчанні в США перебувало 12 учнів. Найурожайнішим був 2000 рік, коли кількість учнів з нашой школи становила 1% від усієї України.

Колектив школи, а особливо кафедра англійської мови, має високий потенціал. Заступник директора з вивчення англійської мови Нанаєва Тетяна Василівна (нині мешкає у Києві) сама стала переможницею у програмі ТІ 1998 року. З того часу школа "захворіла" на громадянську освіту. Приїзд у жовтні 1998 року Діксі Групі, вчительки з м. Колумбія (шт. Міссурі), приніс "ковток свіжого повітря" у наше містечко, а в школу — цікаві уроки, теплі години спілкування і величезні плани на подальшу співпрацю. Наступного, 1999 року — знову переможниця, тепер у Програмі PIE — Дудник Людмила Миколаївна. І вже в школі немає сумнівів щодо громадянської освіти. На той час ми вже співпрацювали з "Добою" м. Львова (Поліна Вербицька), з інститутом громадянської освіти при Києво-Могилянській Академії (д-р Сергій Рябов). І коли вперше було оголошено про Програму PIE для директорів шкіл, мої колеги повірили в мене. Так восени 2000 року я змогла сама познайомитися з цікавими напрацюваннями американських колег з питань громадянського виховання.

На сьогодні наша школа є опорною в місті з впровадження громадянської системи виховання. Дещо зроблено. По-перше, введено такі предмети, як "Світ і людина" (1999 р.), "Практичне право" (2000 р.), "Громадянська освіта" (2001 р.). По-друге, організовано численні клуби: English and international relations, "Ерудит", "Школа демократії", "Діти — дітям", "Свята справа" тощо.

У школі відбулися демократичні зрушення в системі самоврядування: ми маємо шкільного президента, кабінет міністрів, створена шкільна республіка "СОВА", маємо свою конституцію, почала виходити шкільна газета "Місток".

Учням сподобалась нова форма роботи — проекти. Особливо після того, як шкільний проект "Діти-інваліди" було визнано Американськими радами і до його виконання приєдналися однолітки з Аляски (2000—2002).

Після відкриття влітку 2001 року у школі віртуального центру в рамках програми "Мережа громадянської освіти в Україні" ми маємо змогу працювати ще й над телекомунікаційними та міжнародними проектами. Поряд з успіхами ми, звичайно, маємо і проблеми, але зв'язок із зовнішнім світом, з однодумцями в Україні надихає на працю, визначає мету: виховання свідомого, компетентного і відповідального громадянина.

Розвиток громадянської освіти в школах України

Володимир ПОЛІЩУК,
директор ЗОШ № 15 , м. Ужгород,
випускник програми "Громадські зв'язки", 2000 р.

Становлення Української держави і формування української політичної нації, що відбувається на тлі посткомуністичної трансформації, на теренах колишньої Української РСР, — процес тривалий і суперечливий. З особливою гостротою його сприймає сучасна молодь.

Актуальність громадянського виховання та громадянської освіти зумовлена водночас процесом відродження нації. Як передбачено "Концепцією громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності", громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Вивчаючи у 2000 році по лінії Американських Рад програми РіБ систему громадянської освіти під час стажування в школах США, я усвідомив, наскільки актуальне і надзвичайно важливе це питання для держави.

Тому після повернення я активніше почав займатися ним. Було створено групу вчителів, яка підготувала програму навчального курсу "Громадянська освіта" в 9-му класі. При цьому враховано, що громадянськість — це морально-психологічний стан людини, що характеризується відчуттям себе громадянином конкретної держави, лояльним ставленням до її інституцій та законів, почуттям власної гідності у стосунках з представниками держави, знанням і повагою прав людини, чеснот громадянського суспільства, готовністю і вмінням домагатися власних прав, вимагати від держави виконання її функцій, лояльним відповідальним ставленням до своїх обов'язків перед державою.

Демократизація освіти і виховання обумовлює необхідність громадянської освіти і громадянського виховання. Особливої актуальності ця проблема набуває для сучасної української ситуації, яка характеризується недорозвиненістю та слабкістю громадянського суспільства і масовим синдромом неможливості відстояти свої громадянські права перед державними інституціями.

Громадянська освіта — досить новий напрям у розвитку української освіти. На жаль, він ще мало розвинутий і в методологічних засадах, і в конкретній практиці шкільного та позашкільного виховання. Досі не створено жодної державної програми громадянської освіти і громадянського виховання

Проблема громадянського виховання актуальна сьогодні не тільки для України, а й для всього світового суспільства. Про це свідчить " Декларація і програма виховання громадян у дусі демократії, заснованого на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків", прийнята на 104-й сесії Комітету Міністрів Ради Європи (травень 1999 року).

Педагогічна наука України визнає, що ідеї свободи вибору, мультикультурного підходу, плюралізму, толерантності і демократії повинні бути провідною темою громадянської політичної освіти, метою та головним засобом формування сучасного освітнього та виховного процесу.

Практика громадянської освіти і громадянського виховання в різних країнах має свої універсальні та специфічні характеристики. Але вважається, що головними, універсальними принципами є:

1. Неперервність. Громадянська освіта повинна бути багатоетапним процесом, що охоплює всі важливі періоди формування людської особистості.
2. Міждисциплінарність. Кожна дисципліна, що містить у собі історичний і теоретичний досвід, який увійшов у сучасне розуміння прав людини і демократії, може бути використана для громадянської освіти.
3. Зв'язок громадянської освіти з практичною діяльністю. Він виражає нерозривність єдності знань, переконань, вчинків людини.
4. Інтеркультурність. З одного боку, виражає універсальність прав людини, закріплених у Загальній Декларації прав людини, а з другого — полікультурний характер сучасного суспільства.

Аналіз світового педагогічного досвіду свідчить, що в багатьох країнах світу зміст освіти реформується з метою навчання демократичних цінностей саме в школі, де надаються знання і навички, необхідні для самостійного життя людини. Школа виступає як модель політичного, ідейного світу дорослих. Діти опановують громадянські цінності, беручи участь у повсякденному житті школи. Досвід, отриманий у щоденних ситуаціях у школі, буде потім перенесено в інші ситуації дорослого життя. Школа не може залишатися пасивним і статичним організмом, що реалізує ідеї громадянського виховання однозначним, єдиним, стереотипним способом. В умовах перехідного періоду, швидких змін школа є провідним чинником у реакції освітнього простору на зміни. Вона повинна виступати окремим автономним суб'єктом процесу громадянського виховання.

Ці положення та принципи ми заклали в окремий навчальний курс варіативної частини "Громадянознавство", де передбачено такі розділи:

І. Поняття і зміст громадянської освіти.

1. Що таке демократія?
2. Шляхи до демократії.
3. Право на об'єднання та свободу зборів.
4. Значення захисту прав людини

II. Розвиток критичної думки та навичок дискусії.
1. Громадянське суспільство.
2. Вирішення громадянських проблем.
3. Форми організації диспутів.

III. Розвиток навичок соціального спілкування.
1. Навчальна співпраця.
2. Інтерактивні методи навчання.

IV. Розвиток громадянської грамотності.
1. Робота з друкованим матеріалом.
2. Аналіз політичної мови.
3. Соціальна переписка.
4. Розвиток навичок спостереження при відвідуванні історичних місць.

V. Розвиток громадянської відповідальності.
1. Методи підготовки до участі в громадському і політичному житті.
2. Служіння суспільству та громадянознавство.
3. Повернення до виховання.

Наприкінці хотілося б відзначити, що в Україні в сфері громадянської освіти та громадянського виховання створені громадська організація "Фонд "Освіта для демократії", Інститут громадянської освіти при Національному Університеті "Києво-Могилянська Академія", який запровадив уже кілька проектів з громадянської освіти в Україні. Це проект "Українська мережа громадянської освіти (Ukrainian Civil Education Network — UCEN), який здійснює в Україні з 1999 року Рада наукових досліджень та обмінів (IREX), яка адмініструє освітні обміни, професійні тренінги та програми в усьому світі.

З ініціативи Європейського Союзу та уряду Сполучених Штатів Америки започатковано програму розвитку громадянської освіти в Україні. Головна мета проекту — широке запровадження громадянознавства і вивчення демократії в Україні, насамперед у 9-11 класах середніх шкіл.

Якщо ми хочемо бачити Україну демократичною правовою державою, то слід мати на увазі, що демократія в країні не може існувати без демократів, а ними, на жаль, не народжуються, їх треба виховувати, використовуючи скарби вітчизняної громадсько-педагогічної думки і вивчаючи зарубіжний досвід.

Подорож за програмою "Громадські зв'язки"

Олександр РИБЧУК,
випускник програми "Громадські зв'язки" 2001 р.,
с. Мигове, Чернівецька обл.

Плідним у творчому плані для мене видався 2000-2001 н. р. Мені пощастило взяти участь у конкурсі програми "Громадські зв'язки" і стати його переможцем. Важко передати словами мій емоційний стан, коли я дізнався, що у складі групи вчителів Чернівецької області поїду до Сполучених Штатів Америки вивчати систему шкільної освіти. Мене найбільше цікавило питання альтернативних шкіл, їх фінансування та умови створення.

Мій педагогічний стаж (26 років) дає мені підстави стверджувати, що та система освіти, яка впродовж багатьох десятиліть існувала в нашій державі, пережила себе і потребує реформування. Не можна однозначно стверджувати, що це була закостеніла система. Пошуки нових методик та форм викладання велись постійно. Наша освіта може пишатися іменами знаних у світі педагогів-класиків, таких як Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський; педагогів-новаторів — Амонашвілі, Гузак, Шаповалов. Одначе сама структура освіти на зламі тисячоліть потребує докорінних змін. Тому я обрав для себе шлях пізнання — вивчення досвіду американської системи освіти як однієї з провідних у сучасному світі.

Години перельоту промайнули як одна мить. Та ось уже шасі суперлайнера "Боїнг — 777" торкнулися поля аеродрому ім. Кеннеді в Нью-Йорку. Ще дві години перельоту, і ми у місті Сіракузи.

На установчих конференціях, на зустрічах із працівниками американського дипломатичного корпусу в Києві нам багато говорили про культурний шок, та перші враження від побаченого перевершили всі очікування і на довгий час ввели нас у стан емоційного піднесення, який важко передати словами.

Вражало все: усміхнені обличчя, чистота і доглянутість навколо, привітність людей, починаючи з працівників служб аеропорту, закінчуючи рядовими американцями.

Так, це був інший світ, і він був зовсім не схожий на той, який я бачив на екранах телевізорів, на той, про який я читав у художній літературі чи періодичних виданнях.

А потім були робочі будні. Це було саме те, що планувала програма "Громадські зв'язки".

Під час семінарів, відвідування навчальних закладів різних рівнів, зустрічей з керівниками шкіл, учителями, викладачами університетів, коледжів я одержав вичерпну інформацію з тих питань, які я ставив перед собою до поїздки у США, з тих питань, заради яких я брав участь у цій програмі.

Та я хотів би поділитися враженнями про знайомство і проживання у звичайній американській сім'ї.

Зрозуміти мене і мій стан зможе тільки той, хто хоч раз бував у ситуації, коли йому доводилося знайомитись з людьми, яких раніше не знав і не бачив і в домі у яких доведеться проживати майже два тижні. А тут ще й мовний бар'єр. Я погано знав англійську мову, тому що у школі та університеті вивчав німецьку. Але, коли я побачив Джона, я зрозумів, що всі мої побоювання марні.

Для мене ця поїздка не була першим закордонним відрядженням. Я й раніше бував у деяких країнах колишнього соціалістичного табору, проте зустріч із сім'єю Джона Руді своєю щирістю, простотою у спілкуванні, дружелюбністю, наповненістю людською добротою та терпимістю перевершила мої навіть найбільш оптимістичні сподівання. Вже через кілька хвилин нашого спілкування я зрозумів, що ми знайдемо спільну мову.

Це була сім'я середніх американців, саме тих, які складають основу американського суспільства. Джон — бізнесмен, його бізнес пов'язаний із фермерськими господарствами; Мімі, дружина Джона,— вчитель біології у школі; син Джан — учень 10-го класу.

Гордість сім'ї — будинок, у якому вони живуть. Про нього Джон міг розповідати годинами. Сам будинок стоїть у сільській місцевості, за 20 км від міста Сіракузи, в якому власне і проходила офіційна частина нашої програми. І це типово для Америки. Місто — це діловий центр, де розміщені офіси фірм, банки, контори, навчальні заклади, виробничі об'єкти; а житлові квартали прилягають до міст і розташовані у мальовничих куточках, органічно вписуючись у природний ландшафт, складаючи єдине ціле з навколишнім середовищем.

Мене не могла не вразити краса навколо. Доглянуті газони, багато квітів скрізь: у кімнатах, на балконах, біля будинків. Перше, що сказав мені Джон, коли я переступив поріг його оселі, були слова: "мій дім — твій дім". І це було сказано настільки щиро, настільки переконливо, що я був просто вражений до глибини душі. І надалі я переконався, що це дійсно щиро і не просто слова ввічливості, це спосіб життя його сім'ї.

З одного боку, мені було просто, бо я все бачив, усе відчував. Це і щирість, і дружелюбність у ставленні до мене, їхня гостинність, бажання розповісти якомога більше про свій край, його людей, їхнє життя і звичаї.

З іншого боку, мені було важче, адже спочатку в наших стосунках мовний бар'єр не давав можливості дізнатися якомога більше одне про одного. Але Джон доклав максимум зусиль для того, щоб кожного наступного дня наше спілкування було більш насиченим. Я також не витрачав даремно жодної хвилини — вивчав мову.

І ось наше спілкування набрало форми діалогу. А проходили наші розмови, як правило, за ланчем. Про це кілька слів, тому що ця традиція мені дуже сподобалась.

Ранок у американській сім'ї починається дуже швидко. Дорослі вставали о 5 годині, легкий сніданок, і на роботу. Джон вже о 6.00 ранку повинен бути на своєму робочому місці, Мімі виїжджала на роботу до школи о 6.30, Джан на навчання — о 7.00. Тому зранку все робиться швидко й по-діловому, тобто без зайвої метушні, бо кожен знає, чим він повинен займатися в цей час.

О 18.00 додому поверталася вся сім'я і збиралась за ланчем (у нас це вже підвечірок). Обід готують усі разом, тому що тут ніхто не ділить роботу на чоловічу і жіночу. Після чого можна і за стіл. Голова сім'ї виголошує молитву, кожен член сім'ї дякує Богові за прожитий день і звітує перед іншими та перед Богом про те, що доброго він сьогодні зробив, яких успіхів досяг. І тільки після цього починається обід.

Я бачив у їхніх очах іскринки щирої радості, гордості за те, що день був прожитий не марно. І нехай це була маленька життєва перемога над собою, над обставинами, крихітний успіх чи просто сумлінно виконаний професійний обов'язок. Але все це вселяє впевненість у завтрашньому дні, наповнює майбутнє оптимізмом, вірою в те, що завтра будуть нові здобутки, які зрештою дадуть можливість досягти бажаного, реалізувати свою мрію. А в цілому цей оптимізм

пронизує все суспільство і вселяє впевненість у тому, що американська мрія — це не міф, і досягається вона важкою повсякденною працею. І саме з таких маленьких, щоденних здобутків бу-

дується матеріальний добробут і моральний спокій сім'ї та суспільства. Я з кожним днем сповнювався духом цієї сім'ї, ставав одним із її членів.

Із закінченням ланчу починається звичайна сімейна розмова.

Одного разу за обідом (а було це в переддень свята Пам'яті, яке відзначається 4 червня) Мімі розповіла про свого батька, що був рядовим армії США і брав участь у Другій світовій війні. Він, у складі американських військ, зустрічався з радянськими воїнами на річці Одер. Для мене це було великою несподіванкою, адже і мій батько, Рибчук Архип Юхимович, капітан, командир батальйону піхоти, також зустрічався з американськими військами на річці Одер. Я розповів про це сім'ї Джона.

Треба було бачити ту сцену, коли схвильована Мімі зі сльозами на очах почала палко розповідати про свого батька, показувати його фронтові фотокартки. Я розповів про сімейну реліквію, яка зберігається в нашій сім'ї. Це годинник, який батько виміняв у американського солдата. Була тоді серед американських солдат поширена форма спілкування "махнемо не дивлячись". У руку брали будь-яку річ і, не дивлячись, що це, обмінювали її на щось інше. Так у батька з'явився американський годинник. І хто знає, можливо, саме тим солдатом і був батько Мімі Руді.

Наступного дня Джон і Мімі повезли мене до меморіалу, де похований батько Мімі. Це було надзвичайно зворушливо. Я дізнався, що в США всіх, хто брав участь у бойових діях у складі збройних сил, ховають на спеціально відведених кладовищах — меморіалах Пам'яті. Цієї честі удостоєні і члени їхніх сімей.

Це красиві, якщо можна так сказати, місця: гарно оформлені, доглянуті. У центрі меморіалу великий державний прапор, меморіальна стела з іменами похованих тут воїнів. На кожній могилці національний прапорець.

Ми поклали квіти до могили батька та матері Мімі. Постояли хвилину мовчки. А потім Джо запропонував вшанувати і пам'ять мого батька, ветерана війни, що помер у 1992 році. Я не міг стримати сліз, і ми плакали разом — американська сім'я й українець.

Ми вшанували пам'ять тих, хто, не шкодуючи свого життя, відстояв для нас мир у тій грізній війні проти фашизму. Тоді наші батьки були союзниками в боротьбі з фашизмом. Сьогодні ми, їхні діти, єдині в тому, щоб зберегти цей мир! Вони завоювали для нас можливість зустрітися через 56 років після Великої Перемоги.

Я був щиро вражений тим, як вшановується пам'ять про тих, хто воював за Америку.

Хотілось би розповісти ще про одну традицію, яку, я впевнений у цьому, не знайдете в жодній країні світу.

Після відвідування меморіалу Пам'яті ми поїхали в місто Сіракузи. Недалеко від міста є велика ринкова площа. Саме туди ми й пішли. Уже вечоріло. На майдані було багато народу. В центрі майдану величезне вогнище — складена піраміда із велетенських дров. І, що мене вразило, вся ця споруда була вкрита американськими прапорами. У центрі, на вершині споруди, також майорів американський прапор.

Я був здивований і тому запитав Джона: "Що це все означає?"

Він пояснив, що, в пам'ять про всіх, хто загинув у війнах за свободу і незалежність США, а також про тих, що загинули, виконуючи свій громадянський обов'язок, як протест проти всіх воєн і як наказ наступним поколінням "берегти мир", тут будуть спалені прапори.

Тоді я поцікавився, чому саме прапори, адже це символ держави.

І тоді Джон розповів мені про традицію поховання воїнів, що загинули, виконуючи свій патріотичний обов'язок. Ми всі її добре знаємо і неодноразово бачили в художніх фільмах чи документальній хроніці. Труну солдата покривають прапором, а після поховання його складають і, разом із головним убором, віддають сім'ї: головний убір зберігається у сім'ї як реліквія, а прапор спалюється на цьому багатті для того, щоб таке страхіття більше не повторилося, і як наказ наступним поколінням "берегти мир!"

Цій процедурі передував урочистий мітинг. На ньому вишикувалися колони ветеранів, які брали участь у всіх війнах XX століття, де були задіяні збройні сили США. Винесли прапори

всіх родів військ, звучить гімн США, лунає салют. Оголошують хвилину мовчання, і в цей час запалюється багаття.

Явище надзвичайно вражає і змушує замислитися. Адже, перебуваючи далеко-далеко від своєї домівки, я відчував, яка вона маленька, наша Земля, і як важливо, щоб на ній був мир. Щоб люди могли жити, зустрічатись, їздити один до одного в гості, учитись, обмінюватись знаннями і досвідом, допомагати одне одному.

Кажуть, якщо людина думає жити один день, вона випікає хліб, якщо вона думає жити рік, то вона сіє пшеницю, а якщо вона думає про прийдешні покоління — копає криницю і садить сад. Нам із Джоном не судилося викопати криницю, а от сад ми з ним заклали — ми посадили яблуні. Хочеться вірити, що ті яблуні пустять глибоке коріння — коріння дружби між нашими сім'ями, нашими народами.

Зі свого боку я буду робити все від мене залежне, щоб ті добрі традиції, які я побачив у цій американській сім'ї, знайшли благодатний ґрунт у моїй сім'ї, моїй родині.

Я побачив, відчув і переконався, що для американців існує кілька цінностей. Перш за все, це сім'я, потім робота і держава. Крім того, що кожен рядовий американець — патріот своєї домівки, своєї сім'ї, він ще й щирий і палкий патріот своєї держави.

Це можна бачити з того, що на будинках, автомобілях американців майорять державні прапори, на грудях — значки із державною символікою, а кожен день у школах починається з підняття державного прапора і виконання гімну.

Це можна було побачити і під час відвідування богослужіння в церкві громади, де живе сім'я Джона. По закінченні служби всі прихожани встають, беруться за руки і співають молитву: "Боже! Дякуємо тобі за Америку!" (От якби нам так хоч раз встати і дружно заспівати, узявшись за руки: " Боже Великий, Єдиний, нашу Вкраїну храни!")

Кожен американець також дбайливо і сумлінно ставиться до своєї роботи. Якщо в нього є робота, то він віддається їй повністю, тому у нього буде все, що необхідно для життя, для успіху, для кар'єри.

І таких прикладів можна наводити чимало.

Із сім'єю Джана Руді мене зближували не тільки спогади про минуле, але й спрямування моєї професійної діяльності, хобі та вподобання.

Одним із основних напрямків моєї професійної діяльності є виховна робота, організація гурткової та позакласної діяльності учнів. Джан Руді — активний учасник бойскаутського руху. Однією з форм руху є пошук перших переселенців на американський континент, їхніх могил, упорядкування старих кладовищ, реставрація надмогильних плит, пошук їхніх родинних зв'язків у Європі та на американському континенті. У нього зібраний великий матеріал за цією тематикою, виготовлені альбоми родин, буклети. Це надзвичайно клопітка і змістовна робота... Сьогодні Джан уже іглскаут (або сокіл) — це старша група. Про цю форму роботи я поділюся враженнями в наступній статті, а зараз хочу тільки сказати, як мене вразила увага до учня, який займається конкретною справою... По закінченні навчального року Джан одержав привітання від Президента США, від Папи Римського Павла-Пія II, конгресменів штату Нью-Йорк, сенаторів, астронавтів, відомих людей США і т.п. На урочистому вечорі у школі, присвяченому закінченню навчального року, Джан одержав від дирекції школи пам'ятну медаль за виконану роботу в цьому навчальному році. Активний учасник цього руху і Джон.

Така увага керівництва держави, суспільства до конкретного учня просто вражає, і вона є тим стимулом, який спонукає до активної громадської діяльності не тільки учнів, але й їхніх батьків. Щоб виконувати таку справу, треба багато подорожувати, а це і туризм, і фізичне загартування, і, що головне,

участь у цьому бере вся сім'я. А звідси спільні інтереси, зв'язок школи, сім'ї та громадськості.

Саме в цій сім'ї я вперше в деталях познайомився з такою формою виховної роботи. Мій щирий інтерес до неї об'єднував нас, і ми багато часу проводили у розмовах про бойскаутський рух, разом подорожували до місць, де син проводив свою пошукову роботу. Сім'я знайомила мене з історичним минулим країни, ми відвідували меморіали, форти, заповідні місця. Так проходила кожна вільна від участі в організаційній частині програми хвилина мого перебування в сім'ї Джона. Це те невичерпне джерело знань, до якого я не зміг би дістатись ні за яких умов удома, на своїй постійній роботі.

Об'єднувала нас і спільно виконана робота під час упорядкування подвір'я біля будинку. Я, як сільський мешканець, люблю і добре знаю таку роботу. Тому я з великим задоволенням допомагав сім'ї косити газон, доглядати квітники, саджати квіти, кущі і, зрештою, плодові дерева, про що я вже говорив.

Покидаючи сім'ю Джона Руді, я був щиро вдячний за можливість познайомитися з такими чудовими людьми. Я вдячний за ту теплоту і увагу, якою вони огорнули мене під час перебування в США.

Важко в одній статті передати все те позитивне, що довелося побачити та пережити за короткий термін перебування на землі США, беручи участь у програмі "Громадські зв'язки". Але поділитися враженнями я вважаю своїм обов'язком. Крім того, усе позитивне я намагаюсь передати своїм учням, колегам по роботі, а тепер, сподіваюсь, і всім тим, хто цікавиться життям простих американців, для кого не байдуже, якою буде наша Земля, яким буде світ у майбутньому.

Увага, конкурс!

Увага! Гранти для участі у конференціях та семінарах!

Шановні випускники програм TEA, PIE
та програми "Громадські зв'язки" за спеціальністю "шкільне адміністрування"!

Відділ преси, освіти та культури Посольства США оголошує конкурс міні-грантів на участь у конференціях з питань освіти, які пройдуть влітку 2002 року в межах України та СНД. Розмір гранту становитиме не більше $200 і покриватиме транспортні витрати, витрати на проживання та добові.

Заявки на участь та резюме можна надсилати за адресою: Відділ преси, освіти та культури посольства США, Київ 04050, вул. Глибочицька 4 (до уваги Віри Максимової) або електронною поштою: ***vm@usinfo.usemb.kiev.ua***

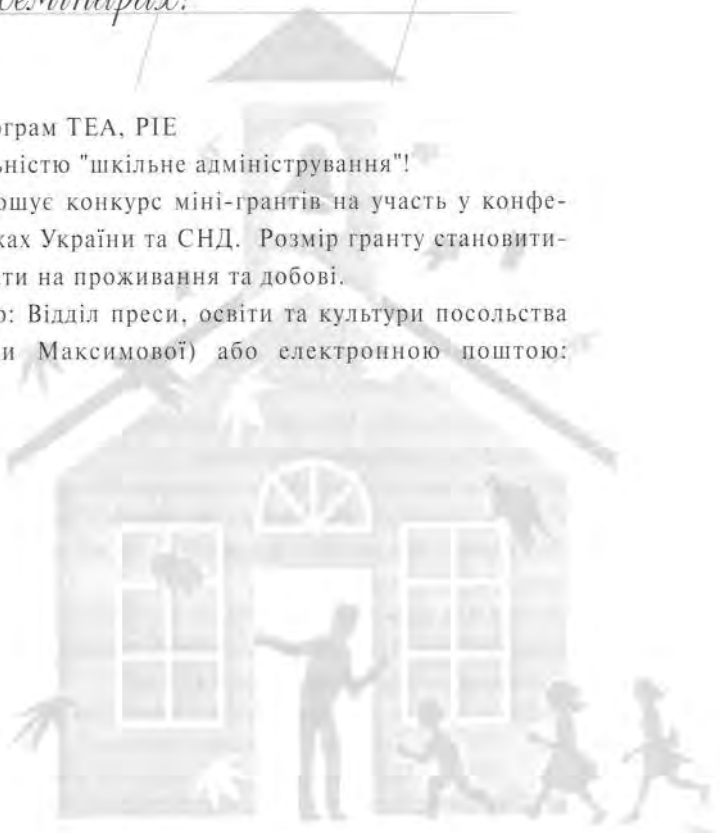

Відділ преси, освіти та культури Посольства США

займається питаннями преси і культури, а саме: координує проведення заходів для преси, підтримує зв'язки з громадськістю, керує програмами культурного та освітнього обмінів, надає інформацію про американське суспільство та культуру, розповсюджуючи матеріали українською та англійською мовами, а також забезпечує роботу Інформаційного Центру, Ресурсного центру для викладачів англійської мови, Американської бібліотеки в Києво-Могилянській Академії та Освітнього консультативного центру.

Інформаційні програми

Головна мета Відділу – надавати точну і своєчасну інформацію про Сполучені Штати, акцентуючи увагу на політиці, яку проводять Американський Уряд та, відповідно, Посольство США. Друкована й електронна версія цієї інформації щодня розповсюджується серед журналістів та українських державних урядовців у вигляді «Washington File» – дайджесту офіційних урядових новин з Вашингтона щодо міжнародної політики. Відділ підтримує зв`язки з представниками засобів масової інформації, випускає прес-релізи, організовує прес-конференції, влаштовує супутникові телемости та цифрові телевідеоконференції. Крім цього, Відділ організовує семінари та програми обміну для журналістів, щоб забезпечити розвиток вільної й відкритої преси і вільний потік інформації.

Освітні програми

Обмін інформацією та досвідом між громадянами Сполучених Штатів та України є головним компонентом роботи Посольства США, спрямованої на підтримку побудови громадянського суспільства в Україні. З цією метою Відділ пропонує ряд програм академічних і професійних обмінів. Понад 2000 українців та американців беруть участь у цих програмах щороку. Шляхом відкритих конкурсів проходить відбір учасників на академічні програми для студентів, учителів та професорів, науковців та фахівців переважно у галузі суспільних і гуманітарних наук. Крім того, Відділ координує програму з професійного обміну «Громадські зв'язки» та інші програми для бізнесменів, місцевих урядовців, працівників і представників неурядових організацій. Здійснюється підтримка програм партнерства між університетами та громадськими організаціями, які працюють у сфері охорони довкілля, жіночого лідерства та об`єднання громадян.

Фонд демократії

Це програма малих грантів, що сприяє розширенню демократичних принципів громадянського суспільства в Україні через підтримку конкурсних пілотних проектів від неурядових організацій. Проект повинен мати рекомендаційного листа та підтримку співробітників Посольства США. До проектів, що були заохочені фондом, увійшли проведення семінару молодих політичних лідерів, видання економічного часопису, різноманітні навчальні програми та конференції.

Американські студії, вивчення англійської мови

Діяльність Відділу щодо підтримки викладачів англійської мови здійснюється Ресурсним центром для викладачів англійської мови, який працює в Києво-Могилянській Академії, та включає в себе продаж навчальних книг і касет, підтримку викладацьких конференцій та асоціацій викладачів англійської мови, надання в користування великої колекції відео- й аудіокасет, методичної літератури для вчителів, проведення семінарів спеціалістами з викладання англійської мови. Відділ також підтримує американознавчі конференції та науковців, які цим займаються, забезпечуючи їх необхідними матеріалами та обладнанням.

Наша діяльність також включає в себе підтримку видань американських книг українською мовою, проведення лекцій на актуальні теми спеціалістами та науковцями, сприяння розширеному доступу до Інтернету та розвитку бібліотек.

Центр Інформаційних ресурсів

Центр Інформаційних ресурсів надає інформацію про США – політику, міжнародні відносини, безпеку, військові проблеми, право, економіку, торгівлю та екологію, культуру та освіту. Центр має в своєму розпорядженні бази даних on-line та на лазерних дисках, збірки документів, довідники на традиційних носіях. Центр співпрацює з урядом, журналістами, вченими, представниками ділових кіл, іншими особами та організаціями, що мають професійну зацікавленість в інформації про Сполучені Штати. Центр надає інформацію факсом та електронною поштою, а також телефоном у разі термінової потреби. Ресурси Інформаційного Центру можна використовувати особисто за попередньою домовленістю.

«Вісник програм шкільних обмінів»
видається і розповсюджується
Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні з 1999 року і виходить 4 рази на рік.
Всі матеріали розміщенні також на веб-сторінці
http://visnyk.iatp.org.ua
Менеджер проекту – Наталія ЄРЕМЄЄВА,
помічник аташе з питань культури та освіти
(ел. пошта: visnyk@usinfo.usemb.kiev.ua)

Наша Адреса:
04050, Київ, вул. Глибочицька, 4
Тел.: (044) 490-04-26; 490-04-27
Більш детальну інформацію про програми і діяльність Відділу преси, освіти та культури можна знайти, завітавши на нашу Веб-сторінку:
www.usinfo.usemb.kiev.ua

Від редакції. *Ми поважаємо Вашу думку. Погляди авторів статей не обов'язково збігаються з думкою Відділу преси, освіти та культури Посольства США. Ми чекаємо на Ваші ідеї і статті.*
Посилання на передруки із видання «Вісник програм шкільних обмінів» обов'язкові.

Видавництво «МІЛЕНІУМ». Тел: (044) 236-37-21. Факс: (044) 244-39-93.